

บทที่ ๕

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม ในสมัยต่าง ๆ

ในบทนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์บริบททางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม โดยจะเริ่มศึกษาข้อมูลในสมัยปัจจุบันก่อนเนื่องจากมีความหลากหลายมากที่สุด แล้วจึงศึกษาข้อมูลสมัยอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

๕.๑ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยปัจจุบัน

ในเบื้องต้นผู้วิจัยจำแนกข้อมูลออกเป็น ๓ ประเภทตามชนิดของประโยค ได้แก่ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม เมื่อประมวลการปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในประโยคแต่ละชนิด พบเกณฑ์ที่สามารถจำแนกคำสรรพนาม ๒ ประเภทนี้ออกจากกัน ๔ เกณฑ์ ได้แก่ การปรากฏหน้าหน่วยขยายนาม การปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ การปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ การปรากฏในอนุประโยคและประโยคเชื่อม เกณฑ์แต่ละข้อมีรายละเอียดดังนี้

๑. การปรากฏหน้าหน่วยขยายนาม จากข้อมูลพบว่าอนิยมสรรพนามปรากฏหน้าหน่วยขยายนามได้ ๓ ประเภท ได้แก่ หน่วยขยายบอกจำนวน หน่วยขยายบอกการบ่งชี้ และหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ ส่วนปฏิเสธสรรพนามปรากฏในบริบทนี้ไม่ได้
๒. การปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ กริยาวลีบอกปฏิเสธมีโครงสร้างดังนี้ คำบอกปฏิเสธ กริยา กรรม ส่วนขยายกริยา จากข้อมูลพบว่าอนิยมสรรพนามเท่านั้นที่ปรากฏในบริบทนี้ได้ ส่วนปฏิเสธสรรพนามปรากฏในบริบทนี้ไม่ได้
๓. การปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ เช่น ไหม หรือ หรือเปล่า หรือไม่ หรือยัง เป็นต้น คำลงท้ายประเภทนี้จะเปลี่ยนรูปประโยคคำถามจากถามเนื้อความเป็นคำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ จากข้อมูลพบว่าอนิยมสรรพนามปรากฏในบริบทนี้ได้ ส่วนปฏิเสธสรรพนามปรากฏในบริบทนี้ไม่ได้
๔. การปรากฏในอนุประโยคและประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าอนิยมสรรพนามเท่านั้นที่ปรากฏในอนุประโยคซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประโยคความซ้อนได้ และปรากฏในประโยคเชื่อมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประโยคความรวมได้ ส่วนปฏิเสธสรรพนามปรากฏในบริบทนี้ไม่ได้

จากเกณฑ์ทั้ง ๔ ข้อนี้พบว่าอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยปัจจุบัน
ปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง] °
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	[-คำสั่งท้ายแสดงการถาม]	[+คำสั่งท้ายแสดงการถาม]
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
	[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	ปฏิเสธสรรพนาม
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	[-คำสั่งท้ายแสดงการถาม]	[+คำสั่งท้ายแสดงการถาม]
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[+ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	[-หน้าอนุประโยคขยายนาม]	[+หน้าอนุประโยคขยายนาม]
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
	[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	ปฏิเสธสรรพนาม
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	[-คำสั่งท้ายแสดงการถาม]	[+คำสั่งท้ายแสดงการถาม]
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
	[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]
	[-หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]

° อรรถลักษณะ [+ปรากฏลำพัง] ในที่นี้เป็นบริบททางวากยสัมพันธ์ของคำสรรพนาม หมายความว่า คำสรรพนามนั้นจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลีโดยไม่มีหน่วยขยายใด ๆ มาประกอบ ส่วนอรรถลักษณะ [-ปรากฏลำพัง] หมายความว่าคำสรรพนามนั้นจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลีโดยไม่มีหน่วยขยายมาประกอบไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยขยายเสมอ

๓.๒ ปราบกฎในประโยคเชื่อม	ปฤจฉาสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[-ปราบกฎลำพัง]	[+ปราบกฎลำพัง]
	[-กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ]
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
	[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]
	[-หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]
	รวม ๓ แบบ	รวม ๒๔ แบบ

จากปริบทข้างต้นจะเห็นว่าปฤจฉาสรรพนามปราบกฎได้ ๓ ปริบทเท่านั้น ได้แก่ ปราบกฎตามลำพังในประโยคความเดียว ปราบกฎตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความซ้อน และปราบกฎตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความรวม ส่วนอนิยมสรรพนามปราบกฎในปริบทอื่นได้มากถึง ๒๔ แบบ การปราบกฎในปริบทที่แตกต่างกันทำให้ตัดสินได้ว่า คำสรรพนามที่มีรูปเดียวกันนั้นรูปใดเป็นปฤจฉาสรรพนามและรูปใดเป็นอนิยมสรรพนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑.๑ ประโยคความเดียว หมายถึง ประโยคที่มีหน่วยกริยา ๑ หน่วย มีหน่วยนาม ๑ หน่วยหรือมากกว่าและอาจมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (นววรรณ พันธุเมธา, ๒๕๒๗ : ๑๓๕) ลักษณะสำคัญของประโยคความเดียวคือหน่วยขยายไม่ว่าจะขยายหน่วยนามหรือขยายหน่วยกริยาจะต้องไม่เป็นประโยค และในประโยคความเดียวจะไม่มีคำเชื่อมความปรากฏอยู่ด้วย (ปราณี กุลละวณิชย์, ๒๕๔๕ : ๔๔) ประโยคความเดียวอาจมีลักษณะเป็นประโยคไม่สมบูรณ์ก็ได้ เช่น มีเฉพาะหน่วยนามหน่วยเดียว หรือมีเฉพาะหน่วยกริยาหน่วยเดียว เนื่องจากละหน่วยอื่นไว้ในฐานที่เข้าใจกันระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ในประโยคความเดียวปฤจฉาสรรพนามและอนิยมสรรพนามจะปราบกฎในปริบทที่แตกต่างกันดังนี้

ก. ปฤจฉาสรรพนามจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลีตามลำพังได้ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปราบกฎในปริบทนี้ไม่ได้ ตัวอย่าง

(๑) ครั้นถึงเวลาเพล ลูกศิษย์วัดก็นำกระต่ายอย่างไปถวายพระ พระเห็นว่าขากระต่ายอย่างหายไปข้างหนึ่งจึงถามว่า “ใครแอบกิน” ลูกศิษย์วัดก็ยืนยันว่ากระต่ายตัวนี้มี ๓ ขาเท่านั้น จนพระต้องยอมแพ้ เลิกคาดคั้นไปในที่สุด (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๒ : ๑๕๑)

(๒) ผู้สัมภาษณ์ : มติชนเอาตัวรอดจากเศรษฐกิจตกต่ำได้อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ : เราเปิดเผย สุจริต ตรงไปตรงมา ไม่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง รับความจริงว่าจะต้องเจอกับปัญหา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับมัน รู้เท่าทัน และแก้ไขอย่างต่อเนื่อง (ฐานข้อมูล NECTEC)

- (๓) ในเมืองไทยพระสงฆ์และวัดเป็นที่อุปการะคนตกทุกข์ได้ยากนานาชนิดมาตั้งแต่โบราณ ในการช่วยเหลือผู้คนเหล่านี้ องค์การศาสนาเอกกำลังทรัพย์สินมาจากไหน คำตอบก็คือ เอามาจากการทำบุญของคนมีทรัพย์สิน ฉะนั้นองค์การศาสนาจึงทำหน้าที่เฉลี่ยรายได้ เอาเงินของคนมีมาอุดหนุนคนจน (ยุคสมัยไม่เชื่ออย่าลบหลู่ : ๙๒)
- (๔) ไฟที่ก่อไว้ในเตาถึงน้ำมันเมื่อเข้ามอดดับแล้ว เอยาหลับอยู่ที่ตักของนาง แดนนี่นั่งเบียดตัวชิดนาง ร้องหิวและถามว่า “เมื่อไหร่เราจะได้ออกเดินทาง” “เราจะอยู่ที่นี้จนกว่าพ่อจะมา” นางบอกกับลูก (ฐานข้อมูล NECTEC)
- (๕) พักล้างกระเป๋ากางเกง ดึงเบาะศรีร้อยออกส่งให้สัปเหร่อใส่สองใบ “อะไร” สัปเหร่อไข่มองที่เงินด้วยสายตาสงสัย “ค่าเหนื่อยของลุง” (คำพิพากษา : ๑๔๔)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๕) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปรากฏการณ์นาม ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๕ ตำแหน่ง ในข้อ (๑) ใคร ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) อย่างไร ปรากฏหลังคำกริยา ข้อ (๓) ไหน ปรากฏหลังคำบุพบท ข้อ (๔) เมื่อไหร่ ปรากฏต้นประโยค และข้อ (๕) อะไร ปรากฏในตำแหน่งของหน่วยนามเดี่ยว ในบริบทเหล่านี้อนิยมสรรพนามจะปรากฏไม่ได้

- ข. อนิยมสรรพนาม ในประโยคความเดียวอนิยมสรรพนามจะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกับ ปรากฏสรรพนาม จากข้อมูลพบว่าปรากฏได้ ๕ บริบท ได้แก่ ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบังชี้ ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บังชี้ ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ° และปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ซึ่งในบริบทเหล่านี้ปรากฏสรรพนามปรากฏไม่ได้ ตัวอย่าง

° คำว่า กรรม ในบริบทนี้ไม่ได้หมายความว่ากรรมตรงเท่านั้น เพราะจากข้อมูลพบว่ามีคำสรรพนามที่สามารถปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธได้นั้นมีทั้งกรรมตรง กรรมรอง และส่วนเติมเต็ม

- (๖) ในเช้ามีดของวันหนึ่งแม่ทิวกระเป่าเสื้อผ้าลงบันไดมา เขาหายจ้วเจียทันที
 “แม่จะกลับบ้านสวนหรือ” เขาถาม
 “แม่อยากจะไปที่ไหนสักแห่ง มันนอนไม่หลับ ทางนี้ก็ห้วงทางโน้นก็ห้วง”
 (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้ ที่ไหนสักแห่ง เป็นนามวลีประกอบด้วยหน่วยหลักและหน่วยขยายบอกจำนวน เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ที่ไหน จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- (๗) บุญรอดแนะนำน้องชาย “แกเรียนพาณิชย์หรือการขายก็ได้ แกควรจะเรียนอะไรพวกนี้ต่อไปจะได้มาช่วยที่โรงกลึงไงล่ะ” บุญทำรับปากเพราะได้เรียนในโรงเรียนพาณิชย์การย่อมจะดีกว่าออกมาฝึกงานช่างกลึงแน่ (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๑๘๐)

ตัวอย่างนี้ อะไรพวกนี้ เป็นนามวลีประกอบด้วยหน่วยหลักและหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ อะไร จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- (๘) สมัยนี้อะไรต่าง ๆ พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การติดต่อกันไม่ต้องใช้เวลารอคอยนาน ๆ อีกต่อไปแล้ว วิทยาการใหม่ ๆ ทำให้เราสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลาและมันทำให้สังคมโลกแคบลงไปถนัดใจ (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้ อะไรต่าง ๆ เป็นนามวลีประกอบด้วยหน่วยหลักและหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ อะไร จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- (๙) ช่างบ้านเราที่โหมงเขาไปติดต่อกาที่หาทางได้ แล้วลงทุนทำกิจการให้บุญรอดดูแล เงินเดือนไม่มาก แต่บุญรอดเขาอยากทำเพื่อว่าวันหนึ่งเขาอาจจะตั้งร้านได้เอง แม่เองไม่อยากจะเหนียวรังใครไว้หรือ เขาจะไปดีหรือเลวกก็อยู่ที่ตัวเขา” (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๔๔)

- (๑๐) เข้าวันเสาร์บุญรอดนั่งรถจี๊ปไปกับนายช่างใหญ่ บุญรอดไม่สนใจสายตาของผู้ใดเลย ท้ายรถมีตะกร้าใส่อาหารหลายอย่าง กระตักน้ำแข็งแช่เปียร์ และเสื้อพับได้ผืนโต (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๑๑๒)

- (๑๑) ลูกจ้างก็คือคนที่เราจ้างมาช่วยทำงาน มีฐานะเท่า ๆ กับนายจ้าง จะด้อยกว่าก็ตรงที่รับเงินเดือนจากนายจ้างเท่านั้นเอง ไม่ผิดอะไรกับคนทำงานบริษัท นายจ้างเป็นเจ้าของงานเจ้าของเงิน แต่ไม่ใช่นายเหนือหัว (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๔๘)

ตัวอย่างข้อ (๙)-(๑๑) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาสื่ออกปฏิเสธซึ่งมีโครงสร้างดังนี้ คำบอกปฏิเสธ กริยา กรรม ส่วนขยายกริยา ในข้อ (๙) ใคร ปรากฏในตำแหน่งกรรมตรงและมีคำขยายกริยา หรือ ปรากฏอยู่ด้วย ในข้อ (๑๐) ผู้ใด ปรากฏในตำแหน่งกรรมรองและมีคำขยายกริยา เลย ปรากฏอยู่ด้วย ส่วนข้อ (๑๑) อะไร ปรากฏในตำแหน่งกรรมตรง แต่คำขยายกริยาไม่ปรากฏเนื่องจากถูกละไว้ในฐานที่เข้าใจ

- (๑๒) ฝรั่งเศสเรียกไส้กรอกประเภทขนมปังว่า ฮอตดอก ชื่อนี้เกี่ยวข้องกับหมาหรือเป่า ฮอตดอก แปลตามตัวว่า “หมาร้อน” แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับหมาและไม่ได้เป็นอาหารที่คนอเมริกันคิดค้นขึ้นมาอย่างที่เรามักจะเข้าใจ (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๑ : ๑๗๒)

ตัวอย่างนี้ อะไร เป็นอนิยมสรรพนาม เพราะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถาม หรือเป่า ปรากฏอยู่ด้วยซึ่งทำให้ประโยคคำถามแบบถามเนื้อความเปลี่ยนไปเป็นประโยคคำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ในประโยคคำถามแบบนี้พบข้อสังเกตว่าถ้าคำตอบเป็นการตอบรับ ผู้ตอบอาจให้ข้อมูลที่เป็นเนื้อความตามมาด้วยก็ได้ เช่นถามว่า จะฝากชื่ออะไรไหม ตอบว่า ฝากชื่อขนมสักสองสามอย่าง เป็นต้น

๕.๑.๒ ประโยคความซ้อน เกิดจากการนำประโยคมาขยายหน่วยนามหรือหน่วยกริยาในประโยคความเดียว (นววรรณ พันธุเมธา, ๒๕๒๗ : ๑๓๘) ประโยคความซ้อนประกอบด้วยประโยคย่อย ๒ ชนิดคือประโยคหลักและอนุประโยค ในประโยคความซ้อนปรากฏสรรพนามและอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๑.๒.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งปฏิเสธสรรพนามและอนิยมสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่ต่างกันโดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๓ บริบท ในการเสนอข้อมูลผู้วิจัยจะใช้เครื่องหมาย / เพื่อแสดงการแบ่งประโยคย่อยดังนี้

ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปรากฏสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ตัวอย่าง

(๑๓) ทราบมาว่า พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับใหม่ล่าสุด ประกาศรายชื่อสัตว์ป่าสงวนเพิ่มเติมจาก ๙ ชนิด เป็น ๑๕ ชนิด อยากทราบว่า รายชื่อมีอะไรบ้าง / ที่เพิ่มมาจากเดิม (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๒ : ๑๕๖)

(๑๔) ผมคิดว่า ความหมายของปลาดตะเพียนน่าจะมีอะไรบางอย่าง / ที่ลึกซึ้ง เพราะเห็นมีการแขวนปลาดตะเพียนเงินตะเพียนทองไว้หน้าร้านค้า ทำนองว่าให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๒ : ๒๙)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๑๓) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปรากฏสรรพนาม ในข้อ (๑๔) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน บางอย่าง จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปรากฏสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๑๕) ลุงมะแก๊งทำหน้าที่พิธีกรจะถามผู้ที่มาตอบปัญหาก่อนว่า ธรรมะที่แต่ละคนเรียนมา / มากน้อยเท่าไร คนตอบก็จะคุยเรื่องต่าง ๆ นานา เช่น เรียนตำรามามากขนาดเด็กหนุ่มอายุ ๑๖ ปีสองคนแบกไม้ไผ่นะแหละ (ฐานข้อมูล NECTEC)

(๑๖) โรงเรียนที่โหม่งเรียนอยู่นี้ / ไม่ใหญ่โตสักเท่าไร นักเรียนส่วนมากเป็นเด็กต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม และฐานะยากจน (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า เท่าไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๑๕) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปรากฏสรรพนาม ในข้อ (๑๖) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ค. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปรากฏสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๑๗) ยางมะตอยที่ใช้ราดถนน / มาจากไหน ได้มาโดยวิธีใด
 ยางมะตอยได้มาจากเศษที่เหลือจากการนำน้ำมันปิโตรเลียมมากลั่น หรือแยกเอา
 ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ออกไปแล้ว นั่นเป็นยางมะตอยชนิดหนึ่ง แต่ไม่ค่อยมีใครรู้ว่านอกจากนี้
 ยังมียางมะตอยที่ได้จากธรรมชาติด้วย (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๑ : ๗๑)

(๑๘) “เด็กที่มาช่วยสงฆ์ / ลาออกไปไหนบ้างหรือเปล่า” อรรถกถาถาม
 “ยังเลย ตั้งแต่มาทำงานยังไม่เคยลาเลยสักครั้ง ตั้งใจทำงานดี นี่ก็คิดอยู่เหมือนกันว่าจะ
 ให้เขาหยุดวันอาทิตย์สักวันหนึ่ง” (ฐานข้อมูล NECTEC)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ไหน ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ
 (๑๗) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นประธานสรรพนาม ในข้อ (๑๘) เมื่อปรากฏใน
 ประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ หรือเปล่า จะทำหน้าที่เป็น
 อนิยมสรรพนาม

๕.๑.๒.๒ ในอนุประโยค จากข้อมูลพบว่าประธานสรรพนามจะปรากฏใน
 อนุประโยคไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๖ บริบท ได้แก่ ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่าง
 ในข้อ (๑๘) ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างในข้อ (๒๐) ปรากฏหน้า
 อนุประโยคขยายนาม ดังตัวอย่างในข้อ (๒๑) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างใน
 ข้อ (๒๒) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ดังตัวอย่างในข้อ (๒๓) และปรากฏหน้าหน่วย
 ขยายบอกการไม่บ่งชี้ ดังตัวอย่างในข้อ (๒๔) ตามลำดับ

(๑๙) สมุนไพรจำนวนมากนั้นมีประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลใช้บางอย่างได้ดี รู้กันมาแต่
 โบราณ แต่ไม่รู้ว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ดัทยาในสมุนไพรไปทำอะไรในร่างกาย / ยัง
 เป็นปัญหาอยู่สำหรับวงการแพทย์แผนใหม่ (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม
 ปรากฏตามลำพังในอนุประโยค ในบริบทนี้ประธานสรรพนามปรากฏไม่ได้

(๒๐) ฝรั่งเศสคำว่า ‘เลือดสีน้ำเงิน’ เรียกแทนชนชั้นกษัตริย์ คำคำนี้มีที่มาจากกษัตริย์ราชวงศ์
 สเปนในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ / ซึ่งไม่ต้องทำงานอะไรเลย เพราะไม่ได้ออกกำลัง

จึงทำให้เลือดของบรรดาเชื้อพระวงศ์เย็นและขาดออกซิเจน เส้นเลือดดำที่สามารถมองเห็นได้บนผิวหนังจึงกลายเป็นสีน้ำเงินอ่อน (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๑ : ๑๒๗)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏในอนุประโยคแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอก ปฏิเสธ ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๒๑) ในสภาพอย่างนี้ย่อมไม่มีใครมีความมั่นใจในจิตใจได้เลย เหตุตั้งนั้นต่างจึงหันไปหาสิ่งที่สามารถทำความอุ่นใจให้ได้ แม้ชั่วระยะหนึ่งก็ยังมีดีและ อะไรที่ทำให้อุ่นใจได้ / คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ลัทธิพิธีต่าง ๆ หยิบยื่นให้ได้อย่างง่าย ๆ (ยุคสมัยไม่เชื่ออย่าลบหลู่ : ๑๖)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๒๒) การ์ตูนพี้นท์สเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยชาร์ลส์ เอ็ม ชูลส์ ประกอบด้วยตัวการ์ตูนหลายตัวซึ่งเป็นเด็กในวัย ๕-๗ ขวบ ได้แก่ ซาลี บราวน์ ลูซี่ ซโรเตอร์ ลีทัส แซลลี่ และสุนัขครึ่งคนชื่อสนูปปี กับ นกที่ทำอะไรได้หลายอย่าง / ชื่อวู้ดสต็อค (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๑ : ๑๗๖)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏในอนุประโยคแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวนหลายอย่าง ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๒๓) “จินต์ พุดอะไรแบบนี้ / แม่ไม่ชอบเลย มองเขาในแง่ร้าย ระวังตัวเองไว้เสียก่อนเถอะ ยังไม่รู้ลูกผีลูกคนเลย บุญรอดมันจะเป็นยังไงมันก็เป็นคนดีอยู่หรอกนะ เรื่องรสนิยมนี้ช่วยไม่ได้จริง ๆ (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๔๔)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏในอนุประโยคแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้แบบนี้ ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๒๔) บ้านนี้คงเคยมีคนอยู่เพราะข้าวของยังอยู่ครบ แต่ไม่มีร่องรอยการหีบขยิบใช้สอย บ้านยังคงเป็นบ้านก็จริงแต่ทรุดโทรมหักพัง อะไรอย่างอื่นที่ช่วยเสริมบรรยากาศบ้านร้าง / น่าจะเป็นหยากไย่ ความวังเวงและแสงสลัว แลดูน่ากลัวจนจินตนาการไปว่าไม่ใช่ที่อยู่ของคน (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความซ้อน คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามปรากฏในหน้าอนุประโยคขยายนามแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บังชี้ อย่างอื่น ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

๕.๑.๓ **ประโยคความรวม** ประกอบด้วยประโยคความเดียว ๒ ประโยคมารวมเข้าเป็นประโยคใหญ่ประโยคเดียวด้วยการใช้คำเชื่อม (ปราณี กุลละวณิชย์, ๒๕๔๔) ประโยคความรวมประกอบด้วยประโยคย่อย ๒ ประโยค คือ ประโยคหลักและประโยคเชื่อม ในประโยคเชื่อมมักจะมีคำเชื่อมอยู่ต้นประโยคเสมอ เช่น คำเชื่อมบอกเงื่อนไข คำเชื่อมบอกเวลา คำเชื่อมบอกผล เป็นต้น ในประโยคความรวมอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทแตกต่างกันดังนี้

๕.๑.๓.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งปฏิเสธสรรพนามและอนิยมสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพังได้ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๕ บริบทดังนี้

- ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ตัวอย่าง

- (๒๕) ต่อข้อซักถามที่ว่า ตามที่คณะกรรมการเสนอให้สร้างที่จอดรถเพื่อทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ถ้าจะดำเนินการตามข้อเสนอ / รัฐบาลจะนำงบประมาณมาจากที่ใด กรรมการกล่าวตอบว่า จะให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนด้วยแน่นอน แต่ขณะนี้ยังไม่ได้กำหนดรายละเอียด (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

- (๒๖) มีเรื่องเล่าลือกันว่า ก่อนจะหนีญี่ปุ่นไป / ฝรั่งเศสฝั่งทองเป็นหีบๆ ไว้ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ของพื้นที่กว่า ๕,๐๐๐ ไร่ บนเทือกเขาจีจอนแห่งนี้ (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ที่ใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๒๕) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นพจน์สรรพนาม ในข้อ (๒๖) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ที่หนึ่ง จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักพจน์สรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ตัวอย่าง

(๒๗) ผู้สื่อข่าวถามว่า เมื่อชาวบ้านชุมนุมประท้วงระยะยาวแบบนี้ / ทางเทศบาลได้บริการอะไรแก่ชาวบ้านบ้าง นายกเทศมนตรีกล่าวว่าขณะนี้ได้นำน้ำดื่มมาบริการตลอดวัน และถ้าช่วยอะไรได้ก็จะช่วยทันทีตามที่เห็นสมควร (ฐานข้อมูล NECTEC)

(๒๘) พฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นผ่านเข้ามาในการรับรู้ของเขามากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยกพวกตีกัน เมาสุราหรือเรื่องผู้สาวระหว่างนักเรียน เมื่อชีวิตอย่างเข้าสู่วัยรุ่น / เขาพบเห็นอะไรแบบนี้อยู่เสมอ และยินดีเปิดประตูต้อนรับการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (ฐานข้อมูล NECTEC)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๒๗) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นพจน์สรรพนาม ในข้อ (๒๘) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ แบบนี้ จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ค. เมื่อปรากฏในประโยคหลักพจน์สรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ ตัวอย่าง

(๒๙) อยากให้ทางสถานีประกาศอีกครั้งหนึ่งว่า “ถ้าพบเบาะแสของคนร้าย / ให้แจ้งไปที่ใครครับ” ได้ครับ ให้แจ้งโดยตรงไปที่หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการพิเศษตามหมายเลขนั้นครับ จะได้ดำเนินการได้รวดเร็ว (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

(๓๐) ครูนักเขียนจากปักกิ่งได้กล่าวว่า เขาอยากจะบอกรายละเอียดของเรื่องราวที่เกิดขึ้นเพราะเกรงว่า ถ้าเขาไม่พูด / อาจกระทบกระเทือนถึงใครอื่น และทำให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ใคร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๒๙) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นประธานสรรพนาม ในข้อ (๓๐) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ อื่น จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ง. เมื่อปรากฏในประโยคหลักประธานสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๓๑) ผู้ฟังมักถามฉันเสมอว่า “เมื่อครั้งที่คุณยังเล็ก / คุณไผ่ฝันถึงอะไรบ้าง” ฉันชอบคำถามนี้และตอบโดยไม่เบื่อเลย เพราะขณะที่เล่าความฝันและการต่อสู้เพื่อไปให้ถึงความฝันนั้น หัวใจของฉันสดใสและมีพลัง (ฐานข้อมูล NECTEC)

(๓๒) การเวียนเทียนโดยทำประทักษิณ ใครเป็นคนกำหนด หากมีการเวียนเทียนที่กลับทิศกัน / จะเป็นอะไรหรือไม่ ความจริงการเวียนเทียนนั้นมีทั้งการเวียนขวาและการเวียนซ้าย แต่เป็นคติความเชื่อมาแต่โบราณว่าการเวียนขวานิยมใช้ในงานมงคล ส่วนการเวียนซ้ายนิยมใช้ในงานอวมงคล (๑๐๘ ของคำถาม เล่ม ๑ : ๖๖)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๓๑) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นประธานสรรพนาม ในข้อ (๓๒) เมื่อปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ หรือไม่ จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

จ. เมื่อปรากฏในประโยคหลักประธานสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๓๓) บุญรอดหาเครื่องดื่มเย็น ๆ มาให้แม่ดื่ม เดี่ยวนี้บุญรอดใจเย็นลงกว่าเดิมมาก

“ใครเขาเรื่องฉันไปพูด / จนแม่แค้นมานี่”

“เออะเอะ เขาพูดกันทั้งตำบลว่านี่บุญรอดคนอวดเก่งที่สุดก็ไม่พ้นชายตัวอย่างอีนุญล้ำ”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๑๔๐)

- (๓๔) ยิ่งเตรียมใจรับเหตุการณ์ เหตุการณ์ร้ายกลับไม่เกิดขึ้น ครูอรพินไม่เคยมีปัญหาเรื่องนี้เลย สามีของเธอไม่เคยมีใคร / นอกจากไปเที่ยวเป็นครั้งคราว ซึ่งเธอเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาของผู้ชาย (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๒๐)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ใคร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๓๓) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นพจน์สรรพนาม ในข้อ (๓๔) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๑.๓.๒ ในประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าพจน์สรรพนามปรากฏในประโยคเชื่อมไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๕ บริบท คือ ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๓๕) ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๓๖) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๓๗) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๓๘) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๓๙) ตามลำดับ

- (๓๕) คนเชื้อชาติอื่นที่เข้ามาในเมืองไทยคงไม่ได้หอบหิ้วเครื่องนอนที่เห็นได้ถนัดเหมือนคนจีนเดินทางรอนแรมมาเป็นเดือน ใช้เสื่อผืนหมอนใบตลอดทาง ถ้าปูเสื่อลงที่ใด / ที่นั่นก็เป็นอาณาจักรของตน (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความรวม คำว่า ที่ใด ปรากฏตามลำพังในประโยคเชื่อมทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ในบริบทนี้พจน์สรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๓๖) ครูอรพินนึกห่วงอนาคตของบุญรอดอยู่คราตรัน เกรงว่าหล่อนจะดำเนินชีวิตอย่างบุญล้ำบุญล้ำหาเงินส่งมาให้แม่ปลูกบ้านใหม่ได้หลังหนึ่ง แม้ว่าจะไม่สวยสักเท่าใดนัก / แต่ก็แข็งแรง อยู่สบาย (ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด : ๓๒)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความรวม คำว่า เท่าใด ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ปรากฏในประโยคเชื่อมแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาลีบอกปฏิเสธ ในบริบทนี้พจน์สรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๓๗) ในการเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร หรือบทกวี เขาสนใจเพียงแค่ว่า เมื่อเขาต้องการจะเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งผ่านงานเขียนของเขา / เขาจะไม่ตีกรอบให้ตัวเอง ว่าต้องสั้นหรือยาว ต้องใช้ตัวละครมากหรือน้อย (ฐานข้อมูลภาควิชาภาษาศาสตร์)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความรวม คำว่า สิ่งใด ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามปรากฏในประโยคเชื่อมแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวนสิ่งหนึ่ง ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๓๘) หล่อนคิดว่าการประกอบอาชีพเป็นสิทธิส่วนตัวของแต่ละคน ตราบเท่าที่ยังไม่ได้ก้าวกายสิทธิของผู้อื่น หล่อนยอมเลือกได้ตามความพอใจ เมื่อคิดอะไรอย่างนี้ / หล่อนจึงไม่จำเป็นต้องเกรงใจญาติพี่น้อง ถึงแม้เขาจะไม่เห็นด้วยกับอาชีพที่หล่อนเลือก (ฐานข้อมูล NECTEC)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความรวม คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามปรากฏในประโยคเชื่อมแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้อย่างนี้ ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

- (๓๙) “ฉันขอค่าใช้จ่ายแค่ครึ่งเดียวของเงินเดือนคุณแหละ แล้วคุณก็กินข้าวบ้านทุกมื้อ แต่ถ้าคุณออกไปเที่ยวหรือซื้ออะไรอย่างอื่น / คุณจ่ายของคุณเองนะ” (ผู้หญิงคนนั้นชื่อ นุญรอด : ๑๓๒)

ตัวอย่างนี้เป็นประโยคความรวม คำว่า อะไร ทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนามปรากฏในประโยคเชื่อมแต่ไม่ได้ปรากฏตามลำพัง ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้อย่างอื่น ในบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยปัจจุบันตามรายละเอียดข้างต้น ได้นำมาสรุปไว้ในตารางดังนี้

ตารางที่ ๒ การปรากฏของปรากฏการณ์ในสมัยปัจจุบัน จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	อะไร	สิ่งใด	ประการใด	กระไร	ไหน	ที่ไหน	ที่ใด	เมื่อใด	เมื่อไร	เมื่อไหร่	อย่างไร	ยังไร	ไร	เช่นใด	เช่นไร	เท่าใด	เท่าไร	เท่าไหร่	เพียงใด	เพียงไร	เพียงไหน	แคไหน	ทำไม
ความเดียว	+ปรากฏลำพัง	/	/	/		/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก +ปรากฏลำพัง	/	/	/				/			/			/	/	/			/	/				/		/
ความรวม	ในประโยคหลัก +ปรากฏลำพัง	/	/	/	/				/	/		/		/			/		/	/						/
รวม ๓ แบบ		๓	๓	๓	๑	๑	๑	๒	๒	๑	๒	๒	๑	๓	๒	๒	๒	๑	๓	๓	๑	๑	๑	๒	๑	๓

ตารางที่ ๓ การปรากฏของนิมิตสรรพนามในสมัยปัจจุบัน จำแนกตามบริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	บริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	อะไร	สิ่งใด	ประการใด	กระไร	ไหน	ที่ไหน	ที่ใด	เมื่อใด	เมื่อไร	เมื่อไหร่	อย่างไร	ยังไง	ใจ	เช่นใด	เช่นไร	เท่าใด	เท่าไร	เท่าไหร่	เพียงใด	เพียงไร	เพียงไหน	แค่ไหน	ทำไม	
ความเดียว	+กรรมของกริยาสืบอกปฏิเสธ	/	/	/			/	/	/					/					/	/						/	
	+คำลงท้ายแสดงการถาม	/		/																						/	
	+หน่วยขยายบอกจำนวน		/	/	/				/																		
	+หน่วยขยายบอกการบังชี้		/	/																							
	+หน่วยขยายบอกการไม่บังชี้		/	/																							
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาสืบอกปฏิเสธ	/	/	/	/			/										/	/	/						
		+คำลงท้ายแสดงการถาม			/				/																		
		+หน่วยขยายบอกจำนวน		/	/																						
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม	/	/	/						/	/	/														
		+ปรากฏคำพัง	/	/	/		/		/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/
		+กรรมของกริยาสืบอกปฏิเสธ			/				/																		
		+หน่วยขยายบอกจำนวน		/	/																						
		+หน่วยขยายบอกการบังชี้		/	/																						
		+หน่วยขยายบอกการไม่บังชี้		/	/																						
		+ปรากฏคำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ความรวม	ในประโยคเชื่อม	+กรรมของกริยาสืบอกปฏิเสธ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
		+คำลงท้ายแสดงการถาม			/																						
		+หน่วยขยายบอกจำนวน	/	/	/																						
		+หน่วยขยายบอกการบังชี้		/	/																						
		+หน่วยขยายบอกการไม่บังชี้		/	/																						
รวม ๒๔ แบบ		๙	๑๗	๒๔	๓	๙	๓	๕	๙	๙	๓	๒	๙	๓	๒	๒	๒	๒	๙	๙	๙	๑	๒	๒	๒	๑	

๕.๒ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยสุโขทัย

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยสุโขทัย จำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕.๑ มีลักษณะดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[+ปรากฏตามลำพัง]	[-ปรากฏตามลำพัง]
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏตามลำพัง]	[-ปรากฏตามลำพัง]
๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	[-หน้าอนุประโยคขยายนาม]	[+หน้าอนุประโยคขยายนาม]
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏตามลำพัง]	[-ปรากฏตามลำพัง]
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
๓.๒ ปรากฏในประโยคเชื่อม	[-ปรากฏตามลำพัง]	[+ปรากฏตามลำพัง]
	รวม ๓ แบบ	รวม ๓ แบบ

จากบริบทข้างต้นจะเห็นว่าในสมัยสุโขทัยนั้น บริบททางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคความเดียวได้ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคความเดียวไม่ได้ ในประโยคความซ้อน ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคหลัก ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในอนุประโยค ในประโยคความรวมปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคหลัก ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคเชื่อม อย่างไรก็ตามเริ่มพบข้อมูลที่อนิยมสรรพนามปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวมได้แต่จะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกับปฏิเสธสรรพนาม การปรากฏในบริบทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๕.๒.๑ ในประโยคความเดียว ปฏิเสธสรรพนามจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง แต่อนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคความเดียวไม่ได้ ตัวอย่าง

- (๑) แต่นี้ใส่ไตรภูมิเถาเมื่อใดได้ ปีระกา ศักราช ๒๓ ได้ในเดือน ๑๐ เพ็งวันพฤหัสบดีมฤคเศียรนักษัตร **ผู้ใคร่ใส่** พญาภิไทยผู้เป็นหลานปู่พญาเลไลไทย ผู้เสวยราชย์ในเมืองศรีลัชนาลัยแลสุโขทัย ผู้เป็นหลานแก่พระรามราชอันเป็นสุริยพงษ์ เมื่อได้กินเมืองศรีลัชนาลัยอยู่ได้หกเช้า จึงใส่เพื่อความได้อรรถพระอภิธรรม แลจะใคร่เทศนาเฉพาะแก่แม่ แลจักใคร่จำเรฎพระธรรมโสด (ไตรภูมิพระร่วง : ๓๐๗)

- (๒) พระยาก็ถามว่า นางแก้วเมียท่านนั้นอยู่แห่งใด เศรษฐีจึงชี้งานแต่พระยารู้ว่า ข้าแต่บพิตร นางแก้วนั้นอยู่ในครรภ์ที่นอนภายในปราสาทโพนแล (ไตรภูมิพระร่วง : ๑๖๙)
- (๓) คนทั้งหลายอันเกิดแต่อาทิลปีนั้นอายุสมเเขยขึ้นได้อสงไขย ๑ แล อยู่นานมาอายุสมเเขยก็ ถอยลงมาเนือง ๆ เมื่อนานมาถึงอายุคนทั้งหลายแต่ ๑๐ ปีไปตายแล ชนมาพิธิปีเดือน คนทั้งหลายถอยลงเพื่อใด ผู้คนทั้งหลายอันมาภายหลังเร่งกระทำ ความโลภ โทส โมหะ มากกว่าเก่าแล จึงอายุสมเเขยทั้งหลายเร่งถอยลงมาเพื่อตั้งนั้นแล (ไตรภูมิพระร่วง : ๒๙๓)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๓) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปจฉาสรรพนาม ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๓ ตำแหน่ง ได้แก่ ในข้อ (๑) ผู้ใด ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) แห่งใด ปรากฏหลังคำกริยา และข้อ (๓) ไใด ปรากฏหลังคำบุพบท ตามลำดับ ในบริบทต่าง ๆ เหล่านี้อนิยมสรรพนามปรากฏไม่ได้

๕.๒.๒ ในประโยคความซ้อน อนิยมสรรพนามและปจฉาสรรพนามจะ ปรากฏในประโยคย่อยต่างชนิดกัน ปจฉาสรรพนามจะปรากฏในประโยคหลัก ส่วนอนิยมสรรพนาม จะปรากฏในอนุประโยค ดังนี้

ก. ปจฉาสรรพนาม จะปรากฏตามลำพังในประโยคหลัก ตัวอย่าง

- (๔) ชีวิตอันอยู่ในรูปร่าง / คืออันใดสิ้น ชีวิตอันหนึ่งอันอยู่ในจักรฐรูป คือ แต่งรักษาตา ชีวิตอันหนึ่งอันอยู่ในเสตรูป แต่งรักษาหู ชีวิตอันหนึ่งอยู่ในมนรูป แต่งรักษาใจ ชีวิตอันหนึ่งอยู่ในสัททฐกรรูป อันรู้แต่งรู้รักษาเสียง (ไตรภูมิพระร่วง : ๒๓๒)

ข. อนิยมสรรพนาม จะปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม ตัวอย่าง

- (๕) ครั้นว่าอภิญญาณอันเป็นเจตปริยญาณนั้นเกิดจิตพิภย์ อาจู้จักใจคนทั้งหลาย หาอัน จะกำบังบมิได้เลย อันใดอันมิในไตรภูมินี้แล / หาอันจะกำบังบมิได้ (ไตรภูมิพระร่วง : ๒๙๙)

๕.๒.๓ ในประโยคความรวม อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคย่อยต่างชนิดกัน โดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคหลัก ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคเชื่อม ดังนี้

ก. ปฏิเสธสรรพนาม จะปรากฏตามลำพังในประโยคหลัก ตัวอย่าง

(๖) มิมีคนถนัดนี้ไต่ด มินับแต่วันพระเจ้าเราได้เป็นพระพุทธรูปในใต้ต้นพระศรีมหาโพธิมา ถึงวันสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุนี้ / ใต้เท่าใด ให้แก่ว่าดังนี้ มิจักนับด้วยปี ได้พัน แก้วร้อยสี่สิบหกปี (จารึกนครชุมรุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒๕)

ข. อนิยมสรรพนาม จะปรากฏตามลำพังในประโยคเชื่อม ตัวอย่าง

(๗) แลเทพยดาทั้งหลายนั้นเขารู้นิมิตได้ มิจะใครให้ตัวเขาใหญ่เท่าใด / ก็ใหญ่เท่า นั้น โดยใจ มิจะใครให้น้อยเท่าใด ก็น้อยเท่า นั้นโดยใจ (ไตรภูมิพระร่วง : ๑๙๖)

นอกจากนี้เริ่มพบข้อมูลที่อนิยมสรรพนามปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวมได้ โดยปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธซึ่งบริบทนี้ปฏิเสธสรรพนามปรากฏไม่ได้ ตัวอย่าง

(๘) มิแลว่าข้าบมิได้วางจันทรเทพบุตรนั้นเสียได้ อันว่าศีระแห่งข้าเพียงจะแตกออกเป็นเจ็ด ภาคแล แม้ที่ว่าศีระบมิแตกบมิตายแลว่ายังมีชีวิตอยู่ได้ / ความสุขจะมีแต่ใดแก่ ข้าเลย (ไตรภูมิพระร่วง : ๖๘)

(๙) แต่คนผู้มาอยู่ในแผ่นดินนี้ ทัวทั้งจักรวาลอันใดอันอื่นก็ดี เมื่อแรกเกิดมาในท้องแม่ก็ดี เมื่ออยู่ในท้องแม่ก็ดี เมื่อออกจากท้องแม่ก็ดี เมื่ออยู่ในกาลทั้ง ๓ นั้น / บมิได้คำนึงรู้ อันใดเลย (ไตรภูมิพระร่วง : ๗๗)

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามตามรายละเอียดข้างต้นได้นำมาสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ การปรากฏของปฏิจจาสรรพนามในสมัยสุโขทัย จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์		โต	ผู้โต	อันโต	แห่งโต	เมื่อโต	เท่าโต	ฉันโต
ความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง		/	/	/	/	/	/	/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+ปรากฏตามลำพัง	/	/				/	/
ความรวม	ในประโยคหลัก	+ปรากฏตามลำพัง	/	/				/	/
รวม ๓ แบบ			๓	๒	๒	๑	๑	๓	๓

ตารางที่ ๕ การปรากฏของอนิยมสรรพนามในสมัยสุโขทัย จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์		โต	ผู้โต	อันโต	แห่งโต	เมื่อโต	เท่าโต	ฉันโต
ความซ้อน	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม		/	/				
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/	/					
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง		/	/	/	/	/	/
รวม ๓ แบบ			๑	๒	๓	๑	๑	๑	๑

๕.๓ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยอยุธยา

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยอยุธยา จำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕.๑ มีลักษณะดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[+ปรากฏตามลำพัง] [-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[-ปรากฏตามลำพัง] [+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[-ปรากฏตามลำพัง] [+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	[-หน้าอนุประโยคขยายนาม] [-ปรากฏตามลำพัง]
		[+หน้าอนุประโยคขยายนาม] [+ปรากฏตามลำพัง]
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏตามลำพัง] [-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	๓.๒ ปรากฏในประโยคเชื่อม	[-ปรากฏตามลำพัง]
		[+ปรากฏตามลำพัง]
	รวม ๓ แบบ	รวม ๖ แบบ

จากปริบทข้างต้นจะเห็นว่า อนิยมสรรพนามในสมัยอยุธยาปรากฏได้ ๖ แบบ มากกว่าสมัยสุโขทัยซึ่งปรากฏได้เพียง ๓ แบบเท่านั้น ปริบทที่พบเพิ่มขึ้นเนื่องจากในสมัยสุโขทัย อนิยมสรรพนามจะไม่ปรากฏในประโยคความเดียวและประโยคหลักของประโยคความซ้อน แต่ในสมัยอยุธยาอนิยมสรรพนามปรากฏได้ โดยจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ การปรากฏในปริบทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๕.๓.๑ ในประโยคความเดียว ปฏิเสธสรรพนามและอนิยมสรรพนามจะปรากฏในปริบทที่แตกต่างกันดังนี้

ก. ปฏิเสธสรรพนาม จะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ตัวอย่าง

- (๑) อนึ่ง เพลาบาย ๓ โมงเศษ เสด็จอยู่ ณ พระตำหนักตึก ให้หาทหารและกรมอาจารย์ขึ้นมาเข้าจึงตรัสถามว่า ใครจะหักค่ายได้ในเพลาคืนวันนี้ ถ้าเห็นจะได้ก็ให้ว่าได้ ถ้ามิได้

ก็ว่ามีได้ ถ้าเห็นจะได้ เข้าไปหักค่ายมิได้ กลับคืนออก จะตัดศีรษะเสีย ถ้าเข้าไปได้ สัมฤทธิ์ราชการจะปฐมน้ำเหนือให้ถึงขนาด (จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี : ๒๑๓)

- (๒) ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันว่าทางสองทางนี้เป็นทางอันลามกอันชั่วอันถดถอยยิ่งนักหนา แล บุคคลผู้เป็นบรรพชิตผู้จะบันเทาบาปกรรมทั้งปวงเสีย แลจะให้ถึงพระนิพพานด้วยจับพลัด นั้น อย่าพึงสงสัยเลย เมาะว่าอย่าพึงได้ท่องเที่ยวไปในทางสองทางนี้ **แลทางสองทางนี้ คือสิ่งใด** จึงตรัสวิสัชนาว่าดังนี้... (จดหมายเหตุสมัยอยุธยา : ๓๖)
- (๓) เมื่อพระนารายณ์เสด็จสวรรคตแล้ว ข้าราชการทั้งปวงเห็นว่า พระนารายณ์ไม่มีพระราชโอรสที่จะสืบพระวงศ์ ปรีชากันว่า **ควรจะยกราชสมบัติถวายแก่ใคร** พวกที่รู้ประวัติ จึงพูดขึ้นว่า พระราชโอรสของพระนารายณ์มีอยู่คือเจ้าพระยาศรีสรศักดิ์ บุตรนางกุสาวดี ที่พระราชทานไปแก่เจ้าพระยาสุรสีห์ เพราะฉะนั้นควรจะยกให้แก่เจ้าพระยาศรีสรศักดิ์ (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๕๘)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๓) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปรากฏการณ์ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำดับ ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๓ ตำแหน่ง ได้แก่ข้อ (๑) ใคร ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) สิ่งใด ปรากฏหลังคำกริยา และข้อ (๓) ใคร ปรากฏหลังคำบุพบท ตามลำดับ ในบริบทเหล่านี้อนิยมนามปรากฏไม่ได้

ข. อนิยมนาม ในประโยคความเดียวพบว่าอนิยมนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ในบริบทนี้ปรากฏนามปรากฏไม่ได้ ตัวอย่าง

- (๔) อันว่าบิดาของน้ำนี้ หลานก็มีจิตคิดมาแต่ปฐม **สิ่งใดพระยาน้ำอย่าได้ปรารมภ์** หลานจะตั้งไว้ให้เป็นปฐมชายาใหญ่ (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๓๗)
- (๕) ฝ่ายพระมหาอุปราชทรงสังเกตได้ระแคะระคายว่า เจ้าฟ้าอภัยกับเจ้าปรเมศร์เกียดกันและจะเอาราชสมบัติ เห็นว่าจะเกิดเป็นข้าศึกกันเป็นแน่แล้ว จึงเกลี้ยกล่อมพระเจ้ากรุงกัมพูชาและคนอื่น ๆ ได้เป็นอันมาก ตั้งมั่นอยู่ **ยังมีได้รบพุ่งประการใด** (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๗๐)

๕.๓.๒ ในประโยคความซ้อน อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๓.๒.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามแต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันโดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๖) ข้าพเจ้านำถวายบังคมพระราชสาส์นแล้ว ให้ล่ำมแปลว่ามีรับสั่งพระเจ้ากรุงลังกาให้มาถามท่านผู้จำทูลพระราชสาส์นว่า เมื่ออยู่ ณ ท่าภูตินามะลีนัน ให้อักษรมหาเสนาธิบตีผู้ใหญ่ลงไปรับพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า พระราชสาส์นทำนุบำรุงข้าวปลาอาหารแลทางซึ่งมานั้น / ขัดสนประการใดบ้าง (จดหมายเหตุสมัยอยุธยา : ๗๐)
- (๗) ส่วนพระบรมราชา ครั้นแจ้งที่ในลักษณะพระราชสาส์นทั้งสิ้น ก็ทรงพระยินดียิ่งนัก จึงประทานบำเหน็จรางวัลกับราชทูตทั้งสองคน ทั้งเงินทองเสื้อผ้าต่าง ๆ ทั้งสิ่งของก็ประทานเป็นอันมาก แต่บรรดาพม่าที่มาทั้งสิ้น / มิให้อนาทรประการใด (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๙๓)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ประการใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อนในข้อ (๖) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ส่วนในข้อ (๗) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๓.๒.๒ ในอนุประโยค จากข้อมูลพบว่าปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในอนุประโยคไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๒ บริบท ได้แก่ ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนามดังตัวอย่างข้อ (๘) และปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๙) ตามลำดับ

- (๘) จึงตรัสสั่งให้ลูกขุนปรึกษาโทษผู้มีชื่อ ๔ คน ลูกขุนเอาคำปรึกษากราบบังคมทูลพระกรุณาใจความให้ประหารชีวิตสิ้นทั้งโคตรโดยบทพระอัยการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ออกไปปรึกษากันก่อนว่า อย่างไรที่รอดจากความตายนั้น / ให้ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย (จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี : ๒๕๗)

- (๙) นายตุนจิงบอกว่า มังมะยุงวน เจ้าเมืองเชียงใหม่ ให้กะเกณฑ์พลทหารเป็นหลายบ้าน ให้ไปพร้อมกัน ณ เมืองเชียงใหม่กับทัพเมืองเมาะตะมะเป็น ๒ ทัพ คนมากน้อยเท่าใด / มิได้รู้ (จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี : ๒๓๘)

๕.๓.๓ ในประโยคความรวม อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๓.๓.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ

- (๑๐) อยู่มาสองสามวัน พระนารายณ์ไม่เห็นกองทัพเชียงใหม่ยกออกมารบ จึงรับสั่งปรึกษากับข้าราชการทั้งปวงว่า บัดนี้พวกเชียงใหม่ตั้งรักษาเมืองมั่นไว้ / ท่านทั้งปวงจะคิด ประการใด (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๕๓)
- (๑๑) ครั้นพระบรมราชาแจ้งเหตุ ทรงพระโกรธ จึงตรัสว่า มันเป็นแต่ชาติกวย มันมาขอลูกสาวกู ครั้นทรงพระโกรธตั้งนั้นแล้ว / ก็มีได้ว่า ขานประการใด (คำให้การขุนหลวงหาวัด : ๓๙๓)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ประการใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๑๐) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ส่วนในข้อ (๑๑) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๓.๓.๒ ในประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคเชื่อมไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏตามลำพังได้ ตัวอย่าง

- (๑๒) แล้วมีพระราชบริหารให้อิวาทแก่พระสงฆ์โดยภาษาญวน ให้ตั้งอยู่ในวินัยสิกขาว่า อย่าคบหาสิ่งเสกด้วยสีกา ให้อุตสาหะทำนุบำรุงพระศาสนารุ่งเรือง ถ้าขัดสน ประการใด / ก็ให้ไปหา พระยาราชาเศรษฐี (จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี : ๒๓๙)

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามตามรายละเอียดข้างต้น ได้นำมาสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ การปรากฏของปรากฏการณ์ในสมัยอยุธยา จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์		ผู้ใด	ใคร	อันใด	สิ่งใด	ประการใด	เท่าใด	เท่าไร	อย่างไร
ความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง			/	/	/	/	/	/	/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+ปรากฏตามลำพัง					/	/		
ความรวม	ในประโยคหลัก	+ปรากฏตามลำพัง	/				/	/		
รวม ๓ แบบ			๑	๑	๑	๑	๓	๓	๑	๑

ตารางที่ ๗ การปรากฏของอนิยมสรรพนามในสมัยอยุธยา จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์		ผู้ใด	ใคร	อันใด	สิ่งใด	ประการใด	เท่าใด	เท่าไร	อย่างไร
ความเดียว	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ					/	/			
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/			/				
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม	/	/		/				/
		+ปรากฏตามลำพัง					/	/		
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ		/	/		/			
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/
รวม ๖ แบบ			๓	๓	๒	๔	๔	๒	๑	๒

๕.๔ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย รัชกาลที่ ๑-๓

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย
รัชกาลที่ ๑-๓ จำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕.๑ มีลักษณะดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]	
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	
	[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]	
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
	[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]	
	๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
		[-หน้าอนุประโยคขยายนาม]	[+หน้าอนุประโยคขยายนาม]
		[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
	๓.๒ ปรากฏในประโยคเชื่อม	[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]
	รวม ๓ แบบ	รวม ๙ แบบ	

จากบริบทข้างต้นจะเห็นว่าปฏิเสธสรรพนามปรากฏได้ ๓ แบบ ได้แก่ ปรากฏตามลำพังในประโยคความเดียว ปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความซ้อน และปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความรวม ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๙ แบบ ได้แก่ ปรากฏในประโยคความเดียว ๒ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อน ๔ แบบ และปรากฏในประโยคความรวม ๓ แบบ การปรากฏในบริบทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๕.๔.๑ ในประโยคความเดียว ปฏิเสธสรรพนามและอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

ก. ปฏิเสธสรรพนาม จะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ตัวอย่าง

- (๑) พญาจันตะเทษกับเพี้ยสิงหนะนาฏราชบุตกีพากันไปหาอ้ายเวียงจัน ณ เมืองนครสวรรค์ ไปได้ ๒ คืนแล้ว พญาจันตะเทษกับเพี้ยสิงหนะนาฏราชบุตกีพากันกลับมาบ้าน ได้คืน ๑ อ้ายเจ้าเวียงจันก็ยกกองทัพมา ณ เมืองโคราช แล้วพญาจันตะเทษจึงมาป่าวร้องแก่ชาวบ้านว่า ใครจะไปกับอ้ายเจ้าเวียงจันบ้าง (จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ เล่ม ๓ : ๙๗)
- (๒) ครั้นองค์ทวยองค์เจืองกลับไป พระยาพิพัฒน์โกษา พระยาพิชัยบุรินทร์ฯ ให้ขุนอาญาราชไปถามนักเภาว่า องค์ทวยองค์เจืองมาพูดจาประการใดบ้าง นักเภาว่าองค์ทวยองค์เจืองมาชวนให้ลงไปอยู่ด้วยกันกับองค์จันทร์ ณ เมืองพนมเปญ (จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ : ๑๓๔)
- (๓) ครั้นอยู่มา พระร่วงเจ้าเสด็จมาทอดพระเนตรช้างอีกครั้งหนึ่ง มะกะโทจึงเลือกเก็บพันธุ์ฝักกาดมาชำระเสียให้หมดมูลดินแล้ว จึงนำเข้าถวายสมเด็จพระร่วงเจ้า ๆ จึงตรัสถามว่า เอ็งได้พันธุ์ฝักกาดนี้มาแต่ไหน (ราชาธิราช : ๙)
- (๔) ปรชทุปชีวีโนเปรตซึ่งเป็นญาติพระยาพิฆาสารนั้น ครั้งหนึ่งเข้าไปถามสมเด็จพระพุทธกุกกุสนธ พระโกนาคม พระกัสสปว่า เมื่อไรข้าพเจ้าเปรตทั้งปวงนี้จะพ้นจากทุกข์ สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้ง ๓ พระองค์นั้นตรัสว่า ท่านยังมีได้พ้นทุกข์ก่อน ต่อเมื่อใดญาติของท่านเกิดเป็นพระยาพิฆาสารในศาสนาพระมหาสมณโคดมเจ้านั้น ท่านจึงจะพ้นทุกข์ (พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ : ๒)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๔) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปฤจฉาสรรพนาม ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๔ ตำแหน่ง ได้แก่ ข้อ (๑) ใคร ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) ประการใด ปรากฏหลังคำกริยา ข้อ (๓) ไหน ปรากฏหลังคำบุพบท และข้อ (๔) เมื่อไร ปรากฏต้นประโยค ตามลำดับ ในบริบทเหล่านี้อนิยมสรรพนาม ปรากฏไม่ได้

- ข. อนิยมสรรพนาม เมื่อปรากฏในประโยคความเดียวจะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกับปฤจฉาสรรพนาม จากข้อมูลพบว่าปรากฏได้ ๒ บริบทคือปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๕) และปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๖) ตามลำดับ

- (๕) นางอากาศจารีก็ดำเนียรเที่ยวแสวงหามาจนพบนางพังทันทกุมภะกับนางมารมุชี่ ยืนปรบหูอยู่ที่ใต้ต้นตะเคียนใหญ่ จึงเดินเข้าไปใกล้แล้วทำถามว่า เหตุไรท่านทั้งสองมาอยู่ในที่นี้ นางพังทันทกุมภะหาคอบประการใดไม่ (นิทานแทรกในเรื่องนางนพมาศ : ๑๗๗)
- (๖) ครั้น ณ วันเดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ เพลาเช้า ทรงตรัสถามท้าวพระกรุณาว่า เมื่อคืนนี้ใครลงไปเยี่ยมที่เรือบ้างหรือไม่ พระศรียกศักดิ์กราบทูลว่า ได้รับพระราชทานลงไป (จดหมายหลวงอุดมสมบัติ : ๗๖)

๕.๔.๒ ในประโยคความซ้อน อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๔.๒.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๒ บริบทดังนี้

- ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง
- (๗) ซึ่งทรงพระวิมุตติสงสัยว่า เมื่อปราชาชิกเป็นคู่สวดบวชกุลบุตร กุลบุตรเป็นภิกษุได้คืออยู่แล้ว ซึ่งกรรมวาจาอนุสาวนหัดสวดให้ถูกฐานกรณ์สถิตินิตนั้น / ต้องการอันใดเล่า ขอพระราชทานถวายวิธัชนาตามวารพระบาลีว่า... (พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๑ : ๑๑๒)
- (๘) สมเด็จพระสังฆราชผู้เฝ้าซึ่งทรงพระอนุเคราะห์โปรดตั้งขึ้นไว้นั้น / หารู้อันใดไม่ เถียงกันแต่กับพระญาณวิริยะอันเปนศิษย์ของตนนั้น ก็หาสู้ได้ไม่ จะให้เกียรติยศของตนปรากฏไป จึงประพฤตมิการทั้งนี้ (กฎหมายตราสามดวง : ๕๕๘)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อันใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๗) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ในข้อ (๘) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๙) อนึ่ง พระสาริบุตรเถรเจ้าป่วยอุทรโรค ๆ นั้นชอบฉันทมรุษายาษ หาย จึงบอกแก่พระโมคคัลลานะเถรเจ้า ๆ ก็ว่าจะไปบิณฑบาตตามบุญ เทวะดาได้ฟังสนทนาก็ไปสู่โยมอุปถาก พระสาริบุตรเถรเจ้า เข้าบิณฑคต จึงชนทั้งปวงถามว่า ท่านกระทำเบียดเบียนมนุษย์ ดังนี้ / จะปรารถนาสิ่งใด เทวดาบอกว่า เราจะปรารถนาเข้ามารุษายาษ ให้ท่านทำถวาย พระสาริบุตรเถรเจ้า (กฎหมายตราสามดวง : ๕๕๕)
- (๑๐) ข้าจะขอลามท่านบ้าง อันสถานที่รวงรังของท่านนั้นอยู่ยังด้าวแดนใด ท่านมาถึงหนองน้ำตำบลนี้ / ประสงค์สิ่งใดหรือ นางนกกระเรียนจึงตอบว่า ซึ่งเรามาถึงหนองน้ำในวันนี้ ไซ้จะมำด้วยธุระอื่นนั้นหำมิได้ เรำมำด้วยมำมีความปรำรต์นำจะไคร้พบเจ้ำ (นิทานแทรกในเรื่องนางนพมาศ : ๑๘๒)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า สิ่งใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๙) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นพจน์สรรพนาม ในข้อ (๑๐) เมื่อปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ หรือ จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๔.๒.๒ ในอนุประโยค จากข้อมูลพบว่าพจน์สรรพนามจะปรากฏในอนุประโยคไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๒ บริบทคือ ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม ดังตัวอย่างข้อ (๑๑) และปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๑๒) ตามลำดับ

- (๑๑) อนึ่ง ให้หมื่นอาจ นายมัจฉา ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างสลัก จัดแจงเครื่องศพ ให้ชาวพระคลังวิเสทไปตั้งรับศพที่เรือและที่เมรุ สิ่งใดที่ขาด / ให้บอกแก่เจ้าพนักงาน ให้จัดแจงการให้พร้อม (ประชุมหม่ายรับสั่ง ภาคที่ ๓ : ๖๕)
- (๑๒) ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ส่งตัวนายบุญรอดออกมาให้พระยานครจัดแจงตั้งนายบุญรอดเป็นกรมการ ณ เมืองตรังภูราตามสมควรแก่สติปัญญาคุณานุรูปแลข่าวราชการเมืองอังวะจะเป็นประการใด / แจ้งอยู่แก่นายบุญรอดนั้นแล้ว ครั้นหนังสือนี้มาถึงวันใด ก็ให้ทำตาม (จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ เล่มที่ ๒ : ๒๘)

๕.๔.๓ ในประโยคความรวม อนิยมสรรพนามและพจน์สรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๔.๓.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนาม จะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๒ บริบท ได้แก่ ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธและ ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ตัวอย่าง

- (๑๓) ในมงคลจักรวาลนี้มีสมเด็จพระพุทธเจ้าเป็นประธาน พระองค์ตรัสพระสัทธรรมเทศนา สั่งสอนสัตว์ทั้งปวงให้รู้ลักษณะศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ศีล ๓๑๑ และซึ่งจักรวาล อันอื่นนอกกว่านี้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือหามิได้ ถ้ารักษาศีล / ผู้ใดสั่งสอนให้รู้ จักองค์แห่งศีล (พระราชปฤจฉาในรัชกาลที่ ๑ : ๓๐)
- (๑๔) อนึ่ง แม้ได้โปรดให้ป่าวร้องเปนหลายครั้ง / สมรักรักก็มีได้บอกแก่ผู้ใด ต่อเมื่อไฉมีชื่อ ให้การออกว่า ของอี่เพงฝากไว้แก่สมรักรักเปนอันมาก จนตรัสใช้ให้ราชบุรุษมา สมรักรักจึง สำแดงออกให้แก่ราชบุรุษ (กฎหมายตราสามดวง : ๕๔๖)
- (๑๕) คนทั้งปวงจึงปรึกษากันว่า บัดนี้บาปกรรมบังเกิดแล้ว / เราจำจะต้องผู้ใดผู้หนึ่งให้ บังคับบัญชา จะได้ระงับวิวาทกัน (พระราชปฤจฉาในรัชกาลที่ ๑ : ๒๑)

ทั้งสามตัวอย่างนี้คำว่า ผู้ใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ใน ข้อ (๑๓) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฤจฉาสรรพนาม ในข้อ (๑๔) เมื่อปรากฏ ในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม ในข้อ (๑๕) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ผู้หนึ่ง จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๔.๓.๒ ในประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าปฤจฉาสรรพนามจะปรากฏ ในประโยคเชื่อมไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏตามลำพังได้ ตัวอย่าง

- (๑๖) แล้วตรัสสั่งพระยาอนุราชว่า ถ้าผู้ใดจงใจจะอยู่ในสำนักท่าน / ท่านจงโอบอ้อมอารี เลี้ยงดูไว้ให้เป็นผล ถ้าผู้ใดมีน้ำใจสามิภักดีจะตามเราออกไป ท่านจงอย่ามีน้ำใจจิจฉา เกียดกันไว้ ช่วยส่งผู้นั้นออกไปให้ถึงสำนักเรา (พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพัน จันทนุมาศ (เจิม) : ๑๙)

- (๑๗) ถ้าจะตั้งแต่งพระยาพระเชมรสืบต่อไป ก็อย่าให้ลู่อำนาจแต่โดยใจว่าคนผู้นี้เป็นพวกมาแต่ก่อน ผู้นี้มีได้เป็นพวกมาแต่ก่อน ให้พิเคราะห์ดูชาติดูสกุลและคนมีความชอบ ถ้าควรจะให้ได้อย่างไร / ก็ให้ตั้งแต่งตามควร (กระแสพระราชดำริเรื่องเมืองเชมร : ๑๔๖)
- (๑๘) ขอพระองค์จงโปรดให้กระทำการพระราชพิธีเสวยเคราะห์พระนคร แล้วให้ทำแพด้วยไม้สะเดาบักกิ่งชะบา เอานางนกไล่ใส่กระป๋องให้มีน้ำทำอาหารบริโภคน แล้วแขวนประจานลอยไปตามกระแสน้ำไหล กับขอให้เขียนอักษรเป็นพระราชบัญญัติห้ามอย่าให้ชนชายหญิงเอานางนกไล่ตัวนี้ขึ้นเลี้ยงไว้ในบ้านในนิคมเป็นอันขาด แม้แพจะเข้าติดเข้าเกย อยู่แห่งใด / ก็ให้เสือกไล่ลอยไปเสีย จนตกท้องพระมหาสมุทร (นิทานแทรกในเรื่องนางนพมาศ : ๑๘๗)

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปัจฉามสรรพนามตามรายละเอียดข้างต้นได้นำมาสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ การปรากฏของปฏิจจธรรมพหามในสมัยรัชกาลที่ ๑-๓ จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	อันใด	สิ่งใด	สิ่งไร	ประการใด	อะไร	กระไร	แห่งใด	ไหน	ที่ไหน	ที่ใด	เมื่อใด	เมื่อไร	ฉันใด	อย่างไร	เท่าใด	เท่าไร	เพียงใด	ทำไม
ความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก +ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ความรวม	ในประโยคหลัก +ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
รวม ๓ แบบ		๓	๓	๑	๒	๑	๓	๓	๑	๑	๑	๒	๒	๑	๒	๒	๓	๓	๒	๑	๒

ตารางที่ ๙ การปรากฏของอนิยมธรรมพหามในสมัยรัชกาลที่ ๑-๓ จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	อันใด	สิ่งใด	สิ่งไร	ประการใด	อะไร	กระไร	แห่งใด	ไหน	ที่ไหน	ที่ใด	เมื่อใด	เมื่อไร	ฉันใด	อย่างไร	เท่าใด	เท่าไร	เพียงใด	ทำไม	
ความเดียว	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ						/	/							/		/					
	+คำลงท้ายแสดงการถาม		/																			
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/	/	/	/		/		/		/										
		+คำลงท้ายแสดงการถาม		/			/															
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม	/	/		/	/						/									
		+ปรากฏตามลำพัง	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/			/	/	/				/									/	
		+หน่วยขยายบอกจำนวน	/																			
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	
รวม ๙ แบบ		๖	๖	๒	๔	๓	๔	๕	๑	๓	๑	๓	๓	๒	๒	๒	๓	๒	๒	๓	๑	

๕.๕ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย รัชกาลที่ ๔-๕

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย
รัชกาลที่ ๔-๕ จำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕.๑ มีลักษณะดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]	
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	
	[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]	
	[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]
	๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
		[-หน้าอนุประโยคขยายนาม]	[+หน้าอนุประโยคขยายนาม]
		[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]
		[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
		[-หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการบ่งชี้]
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		๓.๒ ปรากฏในประโยคเชื่อม	ปฏิเสธสรรพนาม
		[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
		รวม ๓ แบบ	รวม ๑๓ แบบ

จากบริบทข้างต้นจะเห็นว่าปฏิเสธสรรพนามปรากฏได้ ๓ แบบ ได้แก่ ปรากฏตามลำพังในประโยคความเดียว ปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความซ้อน และปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความรวม ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๑๓ แบบ ได้แก่ ปรากฏในประโยคความเดียว ๓ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อน ๖ แบบ และปรากฏในประโยคความรวม ๔ แบบ การปรากฏในบริบทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๕.๕.๑ ในประโยคความเดียว อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

- ก. ปฏิเสธสรรพนาม ในประโยคความเดียวปฏิเสธสรรพนามจะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำดับ ตัวอย่าง
- (๑) ปัญหาธรรมคำถามนั้นจัดเป็นสองภาค คือ ภาคต้นและภาคปลาย ภาคต้นนั้นมีคำถาม ๔ อย่าง คือถามว่า พุทธปฏิมากรแก้วมณีพระองค์นี้ผู้ใดสร้างขึ้นไว้ เป็นอย่างไรที่ ๑ สร้างที่ตำบลไหนเป็นอย่างไรที่ ๒ สร้างขึ้นในรัชกาลครั้งใดเป็นอย่างไรที่ ๓ สร้างขึ้นเพราะเหตุอะไรเป็นอย่างไรที่ ๔ (พระราชปจฉาในรัชกาลที่ ๔ : ๑๑๙)
- (๒) ข้าพเจ้าขึ้นบันไดด้วยชาลัน ด้วยใจสท้านสทอนอวรณ์อ่อนทรวง ถึงหน้าประตูห้องหอนเห็นหญิงต้นห้องนั่งยิ้มรับอยู่ ข้าพเจ้าค้อนให้พลางถามว่า “แม่ปรุงเพนอย่างไรบ้าง?” นางต้นห้องตอบว่า “สบายชะะ หายป่วยแล้ว.” (ความไม่พยายบาท : ๗๖)
- (๓) ตรงวัดปลักแรดข้ามเห็นมีแพไม้มาจอดอยู่มาก บนหลังแพครกตั้งแดงไปทั้งนั้น ถามเขาว่า เอามาจากไหน เขาว่าครกนี้มีที่ทำอยู่แห่งหนึ่ง ที่เกาะจิกแขวงเมืองราชบุรีนี้เอง (เสด็จประพาสไทรโยค : ๘๖)
- (๔) บรินซ์เวลล์จึงถามว่า เมื่อไรท่านจะกลับไปเมืองไทย ราชทูตตอบว่าอีก ๓ ขวบอาทิตย์ ๔ ขวบอาทิตย์ (ราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษ : ๒๐)
- (๕) อนึ่งเมื่อเรามาพักที่พัลลภลาห้วยกระบอก พวกกะเหรี่ยง ๒ คน ๓ คน มาแต่แขวงสุพรรณบุรีเข้ามาหา มีหางนกยูงและผักแพงมาให้ ถามว่า อะไร มันบอกว่าของเสวยได้ (เสด็จประพาสไทรโยค : ๒๙)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๕) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปฏิเสธสรรพนาม ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำดับ ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๕ ตำแหน่ง ได้แก่ ข้อ (๑) ผู้ใด ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) อย่างไร ปรากฏหลังคำกริยา ข้อ (๓) ไหน ปรากฏหลังคำบุพบท ข้อ (๔) เมื่อไร ปรากฏต้นประโยค และข้อ (๕) อะไร ปรากฏในตำแหน่งหน่วยนามเดียว ตามลำดับ ในบริบทเหล่านี้อนิยมสรรพนามปรากฏไม่ได้

ข. อนิยมสรรพนาม เมื่อปรากฏในประโยคความเดียวจะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกับปฏิเสธสรรพนาม จากข้อมูลพบว่าปรากฏได้ ๓ บริบท คือ ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๖) ปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๗) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๘) ตามลำดับ

- (๖) คุณใส่คนโทหมีอยู่ ๑๔ คู่ คนที่ติดคุณไม่ได้ใส่ตรวนจำจองเลย เป็นแต่ขังไว้ ไม่ให้ไปไหน ผู้คุมรักษาควดขัน ใช้ทำการอยู่ในนั้นไม่จ่ายให้ออกไปทำการข้างนอก (ราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษ : ๔๐)
- (๗) ภรรยาข้าพเจ้าจะได้ไม้ดอกอย่างดีหลายชนิดก็ดีใจ เมื่อเกลอหิ้วกระเช้ากล้วยไม้อย่างหายากของข้าพเจ้ามาขึ้นรถยนต์ เกลอยังหัวเราะว่าพูดกับเราผู้ไปส่งจนถึงรถยนต์ว่า “ต้องการอะไรอีกไหม?” เราสองสามีภรรยาตอบว่าชอบใจ (ความไม่พยายบาท : ๑๒๐)
- (๘) ลืมเล่าถึงเรื่องเครื่องประดับตกแต่งบ่อนนี้ งามวิจิตรเหลือเกินนัก ทั้งปั้นทั้งเขียนทั้งศิลา ลายสลักไม้ โคมที่แขวนห้อยเพนเพื่อระย้าน่าเพลิดเพลินจริง ๆ เดินไปเดินมากก็ให้บ่นรำไปว่า มันไม่น่าเพนบ่อน มันน่าจะเป็นรั้วเพนวัง มีงานเด่นรำ มีอะไรทำนองนั้น (ไกลบ้าน : ๑๙๒)

๕.๕.๒ ในประโยคความซ้อน อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๕.๒.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม โดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๒ บริบทดังนี้

ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่าง

- (๙) ราชทูตไปหาเลอร์ดักลาเรนดอน ถามไถ่ว่า การซึ่งจะไปเยี่ยมเยียน / มีใครบ้าง เลอร์ดักลาเรนดอนว่า ควรจะไปหาแต่เจ้าน้าของก๊วิน ซึ่งเป็นมารดาของคุณแกมบบริช กับตัวคุณแกมบบริช ชุนนางนอกจากนั้น ถ้ามาเยี่ยมท่านก่อน ท่านจึงไปเยี่ยมตอบบ้างจึงจะควร (ราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษ : ๒๐๖)

- (๑๐) เรื่องราวของอ้ายสี่ที่ถือมาร้องนั้น ได้คัดลอกตามคำร้องนั้นหอมมาในนี้ด้วยแล้ว เมื่อฉันได้อ่านคำร้องนี้แล้ว ขณะนั้นจุฬาลงกรณ์ก็หาได้อยู่ที่นั่นด้วยไม่ พวกที่รู้จักอ้ายสี่ / ก็ไม่มีใคร จึงไม่ได้ไล่สังกัดอ้ายสี่เลย (พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๔ : ๙๖)

ตัวอย่างทั้งสองข้อนี้คำว่า ใคร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๙) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ในข้อ (๑๐) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๑๑) ได้ถามพระครูปฐมเจติยานุรักษ์ว่า มีกับข้าวอะไรด้วยรี เธอบอกว่ามีแต่ข้าวเปล่า ๆ แล้วหันไปถามพระคุณาจารย์ว่า เจ้าคุณไปบิณฑบาตได้อะไรบ้าง พระคุณาจารย์ก็อวดกับข้าวที่ได้ แต่พระอมรมหาจารย์บอกว่าไปบิณฑบาตที่โรงครัวทำนกรมทำอิมเหลือหลาย (เสด็จประพาสไทรโยค : ๑๔)

- (๑๒) หล่อนว่ามาหาข้าพเจ้าครั้งนี้เพราะหล่อนจะบวชเปนชี แต่ยังมีอกอกหนักใจอยู่อีกอย่างหนึ่ง อยากจะให้ดวงจิตผ่องใสเสียก่อนบวชเปนชี ข้าพเจ้าถามว่า

“หล่อนยังมีอกอกหนักใจอาลัยอะไรหรือ?”

หล่อนตอบว่า “ฉันจะบวชเปนชีคราวนี้โดยตั้งอกตั้งใจจริง แต่อยากถามคุณอีกทีว่าคุณจะยกโทษให้ฉันโดยเต็มใจไหม? ฉันบวชเปนชีจะได้ไม่ห่วงใยเรื่องนี้อีก.”

(ความไม่พยายาบท : ๑๕)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๑๑) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ในข้อ (๑๒) เมื่อปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ หรือเปล่า จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๕.๒.๒ ในอนุประโยค จากข้อมูลพบว่าปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในอนุประโยคไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๔ ปริบท ได้แก่ ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม ดังตัวอย่างข้อ (๑๓) ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๑๔) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอก

จำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๑๕) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๑๖) ตามลำดับ

- (๑๓) คำพระพุทธเจ้าตรัสว่า สงฆ์เป็นอรรคทักษิณัยบุคคล ใครที่ได้ถวายทานแก่สงฆ์ / ได้อานิสงส์มากกว่าถวายบุคคลิกทานหลายร้อยเท่า เพราะฉะนั้นใคร ๆ ที่เป็นศฤงษณ์ก็ดี บรรพชิตก็ดี ของของตัวมีก็ควรที่จะแบ่งจะยกถวายเป็นของสงฆ์เอากุศลให้มาก ถึงจะตายลงก็ควรจะให้มรดกตกเป็นของสงฆ์ดีกว่าตกเป็นของผู้อื่น (พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๔ : ๑๑๐)
- (๑๔) การจะควรอย่างไร / สุดแต่กรรมหมื่นบวรวิไชยเกิด ครั้นจะเขียนหนังสือไปทูลโดยตรง ก็กลัวท่านจะขัดเคืองว่า เอาความไม่ดีบอกไปให้เปนอปรมงคล (พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๔ : ๘๐)
- (๑๕) นามแลรูปนี้ เมื่อมีความบังเกิดขึ้นแล้ว ก็พลันที่จะฉิบหายเปนที่สุด จะได้เปนของเราของท่านฤๅ เปนของผู้ใดผู้หนึ่ง / บมิได้มี (ประชุมพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒ : ๒๒)
- (๑๖) แต่ผู้นั้นปากไฟร้นักมักง่าย ราชมูทธา ที่แปลว่าแหวนแห่งพระราชานั้น เป็นของเจ้าของนาย เรียกอะไรอย่างนี้ / ไม่ควรเลย (พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๔ : ๑๖๙)

๕.๕.๓ ในประโยคความรวม อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๕.๓.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนาม แต่จะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๑๗) ในพระราชปุจฉานั้นข้อ ๑ ว่า การก่อพระทรายหรือพระเจดีย์ทรายในฤดูตรุษสงกรานต์ และฤดูอื่นบ้าง เช่นอย่างก่อกันทุกวันนี้ มีขึ้นก่อนหรือหลังพุทธกาล ถ้ามีขึ้นภายหลังพุทธกาล / ผู้ใดเป็นต้นบัญญัติจัดการ (พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๕ : ๑๘๔)

- (๑๘) เมื่อคนใช้พูดไม่มีใครออก ก็แนะนำกันไปว่าให้ผู้นี้หรือให้ผู้นั้นหรือ เหมือนอย่างเรื่องนี้ เมื่อสั่งว่าให้หลวงศรีคงยศแจกกันในพี่น้องลูกหลาน / ก็ไม่เป็นอันให้ขาดแก่ผู้ใด (พระราชปจฉาในรัชกาลที่ ๔ : ๑๑๑)

ตัวอย่างทั้งสองข้อนี้คำว่า ผู้ใด ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๑๗) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ในข้อ (๑๘) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๕.๓.๒ ในประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในประโยคเชื่อมไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๓ บริบท คือ ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๑๙) ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๒๐) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๒๑) ตามลำดับ

- (๑๙) อีกประการหนึ่ง เรื่องก่อพระทรายนี้จะเป็นของย่อมาแต่ก่อพระสถูปด้วยถาวรวัตถุซึ่งถือกันว่า ถ้าผู้ใดทำได้ / ชื่อว่ายกย่องพระศาสนา เป็นของย่อมาแต่สังคายนา (พระราชปจฉาในรัชกาลที่ ๕ : ๑๘๘)
- (๒๐) ผู้ที่หลงงมอยู่ ไม่รู้จักทุกข์แล้วไม่ชอบไม่อยากได้นิพพานเลย ถึงจะพูดถึงนิพพานแล้วก็ไม่เห็นจริง เหมือนกับคนที่มีจักขุบอดแต่กำเนิด เมื่อไม่รู้ไม่เห็นอะไร / ก็พูดไปตามเขาที่พูดกันจะนี้ (พระราชปจฉาในรัชกาลที่ ๕ : ๑๗๗)
- (๒๑) ขอท่านผู้มีปัญญาจงได้ตรีกตรองแล้วแลทรงจำไว้ เพื่อจะได้เป็นเพื่อนตัวเมื่อใกล้ตาย จงรับแรงชวนชวายประกอบกิจของตนเสียแต่ยังดี ๆ เมื่อมัจจุราชผู้มีเสนามากมาถึงแล้ว แม้จะหลบหลีกลัดหนีแอบซ่อนไปในที่ใดที่หนึ่งนั้น / ไม่พ้นเลยเป็นอันขาด ท่านทั้งปวงจงอย่าได้เป็นคนประมาท (ประชุมพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒ : ๒๒)

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามตามรายละเอียดข้างต้น ได้นำมาสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ การปรากฏของปรากฏการณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	สิ่งใด	สิ่งไร	ประการใด	อะไร	กระไร	ที่ใด	ที่ไหน	ไหน	เมื่อไร	อย่างไร	เท่าใด	เท่าไร	เพียงใด	เพียงไร	ทำไม
ความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง	/	/		/	/	/	/		/	/	/	/	/	/			/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก +ปรากฏตามลำพัง		/	/		/	/						/	/				/
ความรวม	ในประโยคหลัก +ปรากฏตามลำพัง	/			/	/	/		/	/			/			/	/	/
รวม ๓ แบบ		๒	๒	๑	๒	๓	๓	๑	๑	๒	๑	๑	๓	๒	๑	๑	๑	๓

ตารางที่ ๑๑ การปรากฏของอนิยมสรรพนามในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ จำแนกตามปริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	ปริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	สิ่งใด	สิ่งไร	ประการใด	อะไร	กระไร	ที่ใด	ที่ไหน	ไหน	เมื่อไร	อย่างไร	เท่าใด	เท่าไร	เพียงใด	เพียงไร	ทำไม
ความเดียว	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ		/	/	/	/	/	/			/		/		/			
	+คำลงท้ายแสดงการถาม						/											
	+หน่วยขยายบอกการปฏิเสธ						/											
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/	/	/	/	/	/	/									
		+คำลงท้ายแสดงการถาม						/										
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม	/	/	/			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		+ปรากฏตามลำพัง						/	/		/	/	/	/	/	/	/	/
		+หน่วยขยายบอกจำนวน								/								
	+หน่วยขยายบอกการปฏิเสธ						/											
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ	/	/	/	/	/	/		/	/				/			
		+ปรากฏตามลำพัง	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	ในประโยคเชื่อม	+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ						/								/		
		+หน่วยขยายบอกจำนวน	/		/			/										
รวม ๑๓ แบบ		๕	๔	๖	๔	๒	๑๒	๕	๓	๓	๔	๒	๓	๒	๕	๒	๑	๑

๕.๖ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย รัชกาลที่ ๖-๘

ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัย
รัชกาลที่ ๖-๘ จำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๕.๑ มีลักษณะดังนี้

๑. ประโยคความเดียว	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]	
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	
	[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]	
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]	
๒. ประโยคความซ้อน	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๒.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]
	๒.๒ ปรากฏในอนุประโยค	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม
	[-หน้าอนุประโยคขยายนาม]	[+หน้าอนุประโยคขยายนาม]	
	[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]	
	[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]	
	[-หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	
๓. ประโยคความรวม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	๓.๑ ปรากฏในประโยคหลัก	[+ปรากฏลำพัง]	[-ปรากฏลำพัง]
		[-กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]	[+กรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ]
		[-คำลงท้ายแสดงการถาม]	[+คำลงท้ายแสดงการถาม]
		[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]
๓.๒ ปรากฏในประโยคเชื่อม	ปฏิเสธสรรพนาม	อนิยมสรรพนาม	
	[-ปรากฏลำพัง]	[+ปรากฏลำพัง]	
	[-หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	[+หน่วยขยายบอกการไม่บ่งชี้]	
	[-หน่วยขยายบอกจำนวน]	[+หน่วยขยายบอกจำนวน]	
	รวม ๓ แบบ	รวม ๑๗ แบบ	

จากบริบทข้างต้นจะเห็นว่าปฏิเสธสรรพนามปรากฏได้ ๓ แบบ ได้แก่ ปรากฏ
ตามลำพังในประโยคความเดียว ปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความซ้อน และ

ปรากฏตามลำพังในประโยคหลักของประโยคความรวม ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๑๗ แบบ ได้แก่ ปรากฏในประโยคความเดียว ๔ แบบ ปรากฏในประโยคความซ้อน ๗ แบบ และปรากฏในประโยคความรวม ๖ แบบ การปรากฏในบริบทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๕.๖.๑ ในประโยคความเดียว อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

ก. ปฏิเสธสรรพนาม จะทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำพัง ตัวอย่าง

- (๑) “คนในบ้านพันโชติใครเขียนหนังสือเป็นบ้าง?”
“ตัวพันโชติเองเขาก็เขียนได้บ้างนิดหน่อย แต่เขามักอาศัยพ่อชม ลูกคนใหญ่ชอบ”
(นิทานทองอิน : ๓๐๓)
- (๒) รอยตีนเจ้าผู้ใหญ่ไม่สู้ประหลาด แต่รอยตีนเจ้าเด็กนั้น ผมเกิดมายังไม่เคยเห็นรอยตีนประหลาดเหมือนยังงั้นเลย
นายทองอินนั่งตัวตรงขึ้นแล้วถามว่า “เป็นยังไง”
“ยาวไม่เคยเห็นเที่ยว นีวกียาว แล้วเดินจิก ๆ ดินหน่อย ๆ” (นิทานทองอิน : ๔๕๙)
- (๓) ครั้นต่อไปเล่นเพลงไทย ฟังไปได้ความว่าเพลงคลื่นกระทบฝั่ง แต่ทำหุพอให้มีประสานเสียงด้วย ออกจะดี ๆ ชักว่า ได้เพลงมาจากไหน ได้ความว่าตาเพิ่มศักดิ์มาให้โน้ตไว้
(พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๗ : ๕๖)
- (๔) พอนายทองอินพูดขึ้นเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็เข้าใจทันที แล้วจึงถามต่อไปว่า
“เมื่อไรอายมันมันจะมา”
นายทองอินตอบว่า “มาพุงนี้แหละ” (นิทานทองอิน : ๔๔๓)
- (๕) นายทองอินมองดูมีดอยู่ครู่หนึ่ง ชักแว่นออกมาส่อง แล้วก็พยักหน้า ส่งมีดคืนนายบุญเชิดไป
“ยังไงครับ”
“ก็มีพยานที่มีदनิดหน่อย แต่ไม่มาก คิดอ่านไปดูตามข้างนอกเห็นจะดี”
(นิทานทองอิน : ๔๖๗)

ตัวอย่างข้อ (๑)-(๕) คำที่ขีดเส้นใต้เป็นปฤจฉาสรรพนาม ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยนามตามลำดับ ปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคความเดียวได้ ๕ ตำแหน่ง ได้แก่ ข้อ (๑) ใคร ปรากฏหน้าคำกริยา ข้อ (๒) ยังไง ปรากฏหลังคำกริยา ข้อ (๓) ไหน ปรากฏหลังคำบุพบท ข้อ (๔) เมื่อไร ปรากฏต้นประโยค และข้อ (๕) ยังไง ปรากฏในตำแหน่งหน่วยนามเดี่ยว ตามลำดับ ในบริบทเหล่านี้อนิยมสรรพนามปรากฏไม่ได้

- ข. อนิยมสรรพนาม ในประโยคความเดียวอนิยมสรรพนามจะไม่ปรากฏในบริบทเดียวกับปฤจฉาสรรพนาม จากข้อมูลพบว่าปรากฏได้ ๔ บริบท คือ ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๖) ปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๗) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๘) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการบ่งชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๙) ตามลำดับ
- (๖) แต่ในพระราชพงศาวดารหน้า ๖๗๕ กล่าวว่า “ครั้นถึงวันจันทร์เดือนสี่ขึ้นสิบสี่ค่ำ ทรงพระกรุณาให้อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกต จากโรงในวังเก่าฟากตะวันตกกลางทรงเรือพระที่นั่งกิ่ง มีเรือแห่เป็นขบวน ชำมฟากมาเข้าพระราชวัง อัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถพระอารามใหม่” คงใช้คำว่า “โรง” อยู่กระนั้นเอง ส่องให้เห็นว่าพระแก้วคงอยู่โรงเดิม ไม่ได้ย้ายไปไหน (สาส์นสมเด็จ เล่ม ๑ : ๔๔)
- (๗) “ตัวท่านสงสัยใครบ้างไหม”
 “ก็จะว่าสงสัยก็ได้”
 “นี่แปลว่าท่านสงสัยคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยไม่ใช่หรือ”
 “ก็มี แต่ข้าพเจ้าไม่ยกพูด” (นิทานทองอิน : ๓๙๕)
- (๘) ชายใหม่มาที่บ้านปลายเนินเมื่อวันที่ ๒๖ พูดอะไรหลายเรื่อง เอาแต่ที่จำได้ก็ว่าฝ่าพระบาทย้ายที่บรรทมขึ้นไปข้างบนแล้ว ตรัสว่าร้อนนัก เกล้ากระหม่อมเห็นชอบด้วยเต็มประตุ เคยเข้าไปเยี่ยมหญิงพูนในนั้นที่หนึ่งแล้ว เห็นเต็มที
 (สาส์นสมเด็จ เล่ม ๒๖ : ๕๖)
- (๙) เข้าประตูชั้น ๓ ไปแล้ว มีอาลุนอาลุนอีกอันหนึ่ง ด้านหนึ่งเป็นพลับพลาใหญ่เรียกว่าสติฉิงเกลเป็นที่ทำพิธีบางอย่าง เช่น สะนัสนันหรือสระสนาน มีรั้ว มีอะไรเหล่านั้น เป็นพลับพลาโถงทาสีขาว มีเสาเต็มไป ไตมาก (พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๗ : ๘๘)

๕.๖.๒ ในประโยคความซ้อน อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏ
ในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๖.๒.๑ เมื่อปรากฏในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งปฏิเสธสรรพนาม
 และอนิยมสรรพนามโดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำดับ ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏใน
 บริบทอื่นได้ ๒ บริบทดังนี้

ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำดับ ส่วนอนิยมสรรพนามจะ
 ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๑๐) "ที่แกได้สังเกตเห็น / มีอะไรอีกมั่ง"

"ผมสังเกตเห็นที่เขานายรอดมีรอยฟันกัดอยู่แห่งหนึ่ง แหลม ๆ เล็ก ๆ ดูเป็นรอยคล้ายฟัน
 ลิงมากกว่าคน แต่โตกว่าลิง" (นิทานทองอิน : ๔๕๕)

(๑๑) ที่กราบทูลถึงการใช้พุทธศักราช / ไม่ได้หมายความว่าอะไร ประสงค์จะกราบทูลให้ทรงทราบ
 ว่าเราไม่ได้เอาอย่างเขาเท่านั้น (ศาสนสมเด็จ เล่ม ๒๖ : ๑๔๔)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ใน
 ข้อ (๑๐) เมื่อปรากฏตามลำดับจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ส่วนในข้อ (๑๑) เมื่อ
 ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำดับ ส่วนอนิยมสรรพนามจะ
 ปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

(๑๒) นายพันตรี : เห็นไหมละ ตาหัวคือ ปากว่าไม่กลัว ประเดี้ยวเดียวซำก็ทำให้ได้สติรู้ผิด
 และชอบ เออ ! เด็กที่เอ็งอุ้มมา / อยู่ที่ไหน ?

ป่วน : ผมวางนอนไว้บนชั้นข้างประตู (ตาเงาะ : ๒๑๖)

(๑๓) จดหมายที่ข้าเคยมิไปถึงเจ้าฉบับก่อน ๆ / เจ้าเคยเห็นชั้นที่ไหนบ้างหรือเปล่า มีผู้
 มาบอกข้าว่า คนเป็นอันมากอ่านสำเนาจดหมายเหล่านั้นแล้ว พวกมันเห็นชั้น ทำให้ข้า
 ประหลาดใจนัก (จดหมายจางวางหว่า : ๑๑๒)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ที่ไหน ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความซ้อน ในข้อ (๑๒) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปรุจฉาสรรพนาม ส่วนในข้อ (๑๓) เมื่อปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๖.๒.๒ ในอนุประโยค จากข้อมูลพบว่าปรุจฉาสรรพนามจะปรากฏในอนุประโยคไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๕ ปริบท ได้แก่ ปรากฏหน้าอนุประโยคขยายนาม ดังตัวอย่างข้อ (๑๔) ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๑๕) ปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ดังตัวอย่างข้อ (๑๖) ปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๑๗) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บังชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๑๘) ตามลำดับ

- (๑๔) การคำนับนั้นจะนับว่าเป็นเครื่องหมายว่า พลทหารเป็นบ่าวนายทหารนั้น ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง การคำนับย่อมเป็นเกียรติยศแก่ผู้ที่คำนับมากกว่าผู้ที่รับคำนับ **ผู้ใดที่มีความคิดอันชอบแล้ว / ย่อมจะได้รู้สึกภูมิใจในใจทุกคราวที่เขาคำนับนายทหารของเขา** ทุกคนหรือแทบจะทุกคนที่ได้เคยคำนับย่อมได้รับความรู้สึกอันนี้มาแล้วเป็นแน่นอน (โคลนติดล้อ : ๑๐๐)
- (๑๕) ท่านคงจะทรงจำได้ ได้เคยปรึกษากันครั้งหนึ่งว่า บทเห่เรือก่อนเจ้าฟ้ากุ้งแต่งขึ้นใหม่คงมีอีกอย่างหนึ่ง เพราะในบทเห่เรือของเจ้าฟ้ากุ้งมีว่า “พลพายกรายพายทอง ร้องไห้เห่ไอ้เห่มา” ดังนี้ **บทเดิมจะเป็นอย่างไร / เป็นปัญหาอยู่บัดนี้** (สาส์นสมเด็จ เล่ม ๑ : ๑๘๐)
- (๑๖) ข้าพเจ้าพยายามหาทางที่จะบรรเทาความคิดคำนึงฟุ้งซ่านถึงหม่อมราชวงศ์ศิริฤดี ข้าพเจ้าจำต้องหาทางให้ความคิดคำนึงเหล่านั้นได้พลั่งออกมาเสียบ้าง แทนที่จะปล่อยให้อัดแน่นอยู่ในหัวอกจนเหลือที่จะทนทานได้ **แต่ข้าพเจ้ายังมีสติพอ / ที่จะไม่แกล้งเล่าแก่ใคร** (ข้างหลังภาพ : ๑๔๔)
- (๑๗) “ผมขอโทษคุณหญิงที่มาเยี่ยมล่าไปหน่อย เป็นด้วยผมต้องไปพบท่านผู้ใหญ่หลายคน เกี่ยวด้วยการทำงานที่ผมจะเข้าทำ ผมไม่อยากจะทอดทิ้งเวลาให้หมดเปลืองไปเปล่า.”
“ฉันขออนุโมทนากับเธอ **เป็นการถูกต้องแล้วนี่นพพร / ที่เธอควรจะคิดถึงเรื่องการทำงานก่อนอะไรทั้งหมด.**” (ข้างหลังภาพ : ๑๗๖)

- (๑๘) รัฐบาลที่นี้ การค้าขายมาก มีกระทรวงที่จัดการเรื่องค้าขายที่เดียว ที่รัฐบาลทำสวนยาง สวนชินโคนาและอะไรต่าง ๆ / ออกจะดี เมืองไทยนำเอาอย่างบ้างในบางสิ่ง (พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๗ : ๔๘)

๕.๖.๓ ในประโยคความรวม อนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันดังนี้

๕.๖.๓.๑ ในประโยคหลัก ปรากฏได้ทั้งอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามโดยปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในบริบทอื่นได้ ๓ บริบทดังนี้

- ก. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๑๙) ข้าพเจ้า : “เมื่อแกไปเอาน้ำกลับมาหณะ / แกเห็นนายชายทำอะไรอยู่”
 อ้าแดงเอม : “เห็นถือขวดอะไรอยู่ไม่ทราบเลยเจ้าชะ” (นิทานทองอิน : ๓๘๓)

- (๒๐) “ที่ต้นมะขามหลังเรือนขอรับ ผมก็ได้ยิน อ้ายลูกผมมันก็ได้ยินทั้งสองคนเลยขอรับ ครั้นอ้ายซมลูกคนใหญ่ผมมันรีบวิ่งออกไปดู / ก็ไม่เห็นอะไร แต่ไฟลไปเขย่าคอกควายอยู่ขอรับ ผมตามออกไปดูที่นั่นก็ไม่เห็นมีใคร เห็นแต่เป็นเงา ๆ หายแวบไป” (นิทานทองอิน : ๓๐๗)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๑๙) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นปฏิเสธสรรพนาม ส่วนในข้อ (๒๐) เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมของกริยาวลีบอกปฏิเสธจะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- ข. เมื่อปรากฏในประโยคหลักปฏิเสธสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ ตัวอย่าง

- (๒๑) ยังมีของที่ชอบทราบบอกอยู่อีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าม้าบังกะโลแพ้ม้ายักษีชณะครั้งนั้น / ใครจะเป็นผู้ได้ผลประโยชน์มากกว่าผู้อื่น ได้ความว่าฉันก็ไม่ได้เล่นม้าบังกะโลเลย ในคราวถ้วยทองนั้นเล่นม้ายักษีไว้มาก (นิทานทองอิน : ๔๐๗)

- (๒๒) “เมื่อคืนนี้ ตอนที่เด็กทั้งสองคนเข้านอนแล้ว / ใครได้เข้าไปอีกหรือเปล่า”
 “ไม่มี” แล้วอีกอย่างหนึ่ง เด็กทั้งสองคนนั้นนอนใกล้ประตูมาก ถ้าใครเปิดประตูไม่รู้ว่ามีคนนอนในนั้นคงจะต้องโดน” (นิทานทองอิน : ๓๙๕)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า ใคร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๒๑) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นประธานสรรพนาม ส่วนในข้อ (๒๒) เมื่อปรากฏในประโยคที่มีคำลงท้ายแสดงการถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธ หรือเปล่า จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

- ค. เมื่อปรากฏในประโยคหลักประธานสรรพนามจะปรากฏตามลำพัง ส่วนอนิยมสรรพนามจะปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ตัวอย่าง

- (๒๓) “เมื่อพันโชติจะมีเมียใหม่ / เจ้าลูก ๒ คนว่าจะไรบ้าง?”
 “ผมได้ยินพ่อชมพูดอยู่ว่า ไม่อยากให้พ่อมีเมียใหม่ เขากลัวเรื่องทรัพย์สมบัติขอรับ
 (นิทานทองอิน : ๓๐๓)

- (๒๔) พ่อพูดขาดคำนายทองอินก็ลงคลานกับพื้น เขามือกวาดตามพรมที่ปูอยู่นั้น ข้าพเจ้ายิ่งแลดูก็ยิ่งประหลาดใจหนักขึ้น ไม่ทราบว่าเขาจะเล่นทำอะไร หลังจากนายทองอินกวาดอยู่สักครู่หนึ่ง / ก็หยิบอะไรอย่างหนึ่งขึ้นมาจากพรม แล้วพูดว่า “ได้ตัวแล้ว”
 (นิทานทองอิน : ๔๑๕)

ทั้งสองตัวอย่างนี้คำว่า อะไร ปรากฏในประโยคหลักของประโยคความรวม ในข้อ (๒๓) เมื่อปรากฏตามลำพังจะทำหน้าที่เป็นประธานสรรพนาม ส่วนในข้อ (๒๔) เมื่อปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน อย่างหนึ่ง จะทำหน้าที่เป็นอนิยมสรรพนาม

๕.๖.๓.๒ ในประโยคเชื่อม จากข้อมูลพบว่าประธานสรรพนามจะปรากฏในประโยคเชื่อมไม่ได้ ส่วนอนิยมสรรพนามปรากฏได้ ๓ บริบท คือ ปรากฏตามลำพัง ดังตัวอย่างข้อ (๒๕) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกการไม่บังชี้ ดังตัวอย่างข้อ (๒๖) และปรากฏหน้าหน่วยขยายบอกจำนวน ดังตัวอย่างข้อ (๒๗) ตามลำดับ

- (๒๕) นัยว่าแต่งตัวล้วนแล้วไปด้วยของประดับเพชรทั้งนั้น จึงได้ชื่อว่าสารพัดเพชร แต่ใครตั้งไม่ปรากฏ ดูเป็นชื่อเกิดแต่ความตื่นวาสนาหรือความริษยา ด้วยเวลานั้นเพชรหายาก ถ้าใครมีแต่งแม้แต่เล็กน้อย / ก็มีหน้ามีตา (สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เล่ม ๑ : ๑๐๒)
- (๒๖) สุนัขนั้นถึงแม้จะเฟอะอะไรต่าง ๆ / ก็เป็นคนใจดีน่ารักมาก ทักทายปราศรัยเก่ง เป็นเจ้านายอย่างโบราณ ฉันทักออกจะชอบมาก (พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๗ : ๑๒๔)
- (๒๗) คุณเฉลอสติถึงบังอาจกล่าวคำหมิ่นเกียรติยศคนเล่นเช่นนี้ เกิดจาก คุณอยากจะออกรับ แทนชายผู้นั้น / จนทำให้ลืมนะอะไรทุกอย่าง เกิดจากนี้กว่าเป็นนายรีหรือเกิดจากขาดจรรยา จำไว้ผมไม่ใช่ทาสที่จะเกรงกลัวคุณ (ศัตรูของเจ้าหล่อน : ๑๒๘)

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฤจฉาสรรพนามตามรายละเอียดข้างต้น ได้นำมาสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๒ การปรากฏของปัจจัยสรรพนามในสมัยรัชกาลที่ ๖-๘ จำแนกตามบริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	บริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	ประการใด	อะไร	ที่ไหน	ไหน	กระไร	เมื่อไร	อย่างไร	ยังไร	เท่าใด	เพียงใด	ทำไม
ความเดียว	+ปรากฏตามลำพัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/			/
ความซ้อน	ในประโยคหลัก				/	/				/		/		/
ความรวม	ในประโยคหลัก		/		/	/				/	/		/	
รวม ๓ แบบ		๑	๒	๑	๓	๓	๑	๑	๓	๓	๒	๑	๑	๒

ตารางที่ ๑๓ การปรากฏของอนิยมสรรพนามในสมัยรัชกาลที่ ๖-๘ จำแนกตามบริบททางวากยสัมพันธ์

ชนิดประโยค	บริบททางวากยสัมพันธ์	ผู้ใด	ใคร	ประการใด	อะไร	ที่ไหน	ไหน	กระไร	เมื่อไร	อย่างไร	ยังไร	เท่าใด	เพียงใด	ทำไม	
ความเดียว	+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ	/	/		/		/	/							
	+คำลงท้ายแสดงการถาม	/													
	+หน่วยขยายบอกจำนวน		/		/										
	+หน่วยขยายบอกการปฏิเสธ				/										
ความซ้อน	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ	/	/	/	/		/		/	/				
		+คำลงท้ายแสดงการถาม		/		/	/								
	ในอนุประโยค	+หน้าอนุประโยคขยายนาม		/		/									
		+ปรากฏตามลำพัง		/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ		/		/									
		+หน่วยขยายบอกจำนวน		/		/									
+หน่วยขยายบอกการไม่ปฏิเสธ				/											
ความรวม	ในประโยคหลัก	+กรรมของกริยาลับอกปฏิเสธ		/	/		/	/		/		/			
		+คำลงท้ายแสดงการถาม		/											
		+หน่วยขยายบอกจำนวน				/		/							
	ในประโยคเชื่อม	+ปรากฏตามลำพัง	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	
		+หน่วยขยายบอกจำนวน				/									
		+หน่วยขยายบอกการไม่ปฏิเสธ				/									
รวม ๑๗ แบบ		๔	๑๑	๑	๑๕	๔	๕	๕	๒	๔	๓	๓	๒	๑	

๕.๗ สรุป

การปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปลักษณะสำคัญได้ ๓ ประการ ประการแรก จำนวนปริบทของปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ มีเพียง ๓ แบบ ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำนวนปริบทของอนิยมสรรพนามในสมัยต่าง ๆ มีไม่เท่ากัน ในสมัยสุโขทัยมีน้อยที่สุดและค่อย ๆ เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับดังนี้ ในสมัยสุโขทัยมี ๓ แบบ สมัยอยุธยา มี ๖ แบบ สมัยรัชกาลที่ ๑-๓ มี ๙ แบบ สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ มี ๑๓ แบบ สมัยรัชกาลที่ ๖-๘ มี ๑๗ แบบ และสมัยปัจจุบันมี ๒๔ แบบ จำนวนปริบทที่เพิ่มขึ้นเป็นไปตามลักษณะของภาษาที่ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับช่วงสมัย

ประการที่สอง จำนวนปริบทแบบต่าง ๆ นั้นพบว่า ในทุกสมัยปริบทที่ปฏิเสธสรรพนามปรากฏได้มากที่สุดคือการปรากฏในประโยคความเดียว ส่วนปริบทที่อนิยมสรรพนามปรากฏได้มากที่สุดคือปรากฏตามลำพังในประโยคเชื่อม ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาศาสตร์แบบลักษณะที่เชื่อว่า ลักษณะธรรมชาติของภาษาอย่างหนึ่งก็คือภาษามีวิธีการอันหลากหลายและซับซ้อนในการแสดงความหมายหรือหน้าที่ แต่ในความหลากหลายและความซับซ้อนนั้นจะมีวิธีการบางวิธีที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปหรือลักษณะพื้นฐานของภาษานั้น

ประการที่สาม จากตารางแสดงการปรากฏของอนิยมสรรพนามและปฏิเสธสรรพนามในสมัยต่าง ๆ จะเห็นว่า แต่ละรูปปรากฏในปริบทได้มาน้อยแตกต่างกัน บางรูปปรากฏได้มากแบบบางรูปปรากฏได้น้อยแบบ แสดงว่าให้เห็นว่าแต่ละรูปมีลักษณะของหมวดคำไม่เท่ากัน แตกต่างไปตามระดับ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีต้นแบบที่เน้นว่าสมาชิกทั้งหมดของหมวดคำหนึ่ง ๆ มีลักษณะตามหมวดคำนั้น ๆ ไม่เท่ากัน